

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní
a pedagogická

TRADICE A SVÁTKY VE VÝTVARNÉ VÝCHOVĚ U DĚTÍ PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU

Bakalářská práce

Studijní program: B7507 – Specializace v pedagogice
Studijní obor: 7531R001 – Učitelství pro mateřské školy
Autor práce: **Michaela Němcová**
Vedoucí práce: Mgr. Zuzana Pechová, Ph.D.

TECHNICAL UNIVERSITY OF LIBEREC
Faculty of Science, Humanities
and Education

TRADITIONS AND HOLIDAYS IN ART LESSON FOR PRESCHOOL CHILDREN

Bachelor thesis

Study programme: B7507 – Specialization in Pedagogy
Study branch: 7531R001 – Teacher training for kindergartens
Author: **Michaela Němcová**
Supervisor: Mgr. Zuzana Pechová, Ph.D.

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Michaela Němcová**
Osobní číslo: **P15000568**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Učitelství pro mateřské školy**
Název tématu: **TRADICE A SVÁTKY VE VÝTVARNÉ VÝCHOVĚ
U DĚTÍ PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU**
Zadávací katedra: **Katedra pedagogiky a psychologie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíle:

Seznámit děti předškolního věku s tradicemi a svátky za pomoci výtvarných činností využívajících přírodní materiály.

Metody:

rešerše odborné literatury
vytvoření souboru alespoň pěti metodických listů, jejich realizace a evaluace
zúčastněné pozorování

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

HAZUKOVÁ, Helena. Výtvarné činnosti v předškolním vzdělávání. Praha: Raabe, 2011 dotisk, 160 s. Nahlízet - nacházet. ISBN 978-80-87553-30-5.

HAZUKOVÁ, Helena a Pavel ŠAMŠULA. Didaktika výtvarné výchovy. 2. přeprac. vyd. Praha: Karolinum, 1991, 117 s. ISBN 80-7066-368-5.

LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D., 2006. Vývojová psychologie. 4. přeprac. a dopl. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1284-0.

MŠMT, 2017. Rámcový a vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. [online]. Praha. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-predskolni-vzdelavani-od-1>.

SOBKOVÁ, Petra, Milena ÖBRINK HOBZOVÁ a Helena POSPÍŠILOVÁ. Sociální pedagogika a její metody. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015, 182 s. Monografie. ISBN 978-80-244-4885-5.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Zuzana Pechová, Ph.D.

Katedra primárního vzdělávání

Datum zadání bakalářské práce:

1. května 2017

Termín odevzdání bakalářské práce:

25. května 2018

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

doc. PhDr. Tomáš Kasper, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 20. června 2017

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum:

Podpis:

Poděkování

Mé poděkování patří především vedoucí bakalářské práce paní Mgr. Zuzaně Pechové, Ph.D. Děkuji, za vstřícnost během konzultací, za věcné připomínky a rady, při psaní bakalářské práce. Dále bych chtěla poděkovat paní ředitelce Mgr. Daně Keltnerové z Mateřské školy Lísteček ve Vratislavicích nad Nisou za poskytnutí náhledu do jejich školních vzdělávacích programů a paní učitelce Radce Kučerové za ochotu a vstřícnost realizovat s dětmi svou praktickou část bakalářské práce.

Anotace

Tématem této bakalářské práce jsou výtvarné činnosti využívající přírodní materiál a jsou zaměřené na téma tradice a svátky. Teoretická část obsahuje základní charakteristiku dítěte předškolního věku, výtvarnou výchovu a její působení na dítě v předškolním věku, rámcový vzdělávací program předškolního vzdělávání, přírodní materiál využívaný ve výtvarné výchově a charakteristiku základních tradic a svátků v průběhu roku v mateřské škole. Obsahem praktické části bakalářské práce je tvorba a realizace metodických listů zaměřených na výtvarné činnosti s využitím přírodního materiálu a charakteristika vybrané mateřské školy, kde byly metodické listy realizovány s dětmi předškolního věku.

Klíčová slova: mateřská škola, předškolní vzdělávání, předškolní věk dítěte, výtvarná výchova, tradice a svátky, přírodní materiál, metodické listy

Annotation

The topic of this bachelor thesis is art activities using natural materials and it is focused on the theme of tradition and holidays. The theoretical part contains basic characteristics of a preschool-age child, art education and its impact on a preschool-age child, general program of preschool education, natural materials used in art education and characteristics of the main traditions and holidays during the year in kindergarten. The content of the practical part of the bachelor thesis is creation and realization of methodological sheets focused on art activities using natural materials and characteristics of the selected kindergarten, where the methodological sheets were realized with preschool-age children.

Keywords: kindergarten, preschool education, preschool – age child, art education, tradition and holidays, natural materials, methodological sheets

Obsah

Seznam tabulek	9
Seznam obrázků	10
Úvod	11
1 Teoretická část	12
1.1 Charakteristika dítěte předškolního věku	12
2 Vývoj předškolního dítěte z pohledu vývojové psychologie.....	13
2.1 Motorický vývoj dítěte předškolního věku	13
2.2 Kognitivní vývoj dítěte předškolního věku	13
2.3 Sociální a emoční vývoj dítěte předškolního věku.....	13
2.4 Hra.....	14
3 Rámcový vzdělávací program předškolního vzdělávání.....	15
3.1 Co obsahuje rámcový vzdělávací program předškolního vzdělávání	15
3.2 Výtvarná výchova v rámcovém vzdělávacím programu	16
3.2.1 Dítě a jeho tělo	17
3.2.2 Dítě a jeho psychika	17
3.2.3 Dítě a ten druhý	17
3.2.4 Dítě a společnost	17
3.2.5 Dítě a svět.....	17
4 Výtvarná výchova v předškolním věku dítěte.....	18
4.1 Druhy výtvarných technik využitelných v mateřských školách	18
4.1.1 Plošné (dvojměrné) techniky.....	18
4.1.2 Techniky vytvářející nízký reliéf využitelný pro otisk (matrice)	19
4.1.3 Prostorové (trojměrné) techniky.....	20
4.2 Vývojové etapy výtvarného projevu předškolního věku dítěte.....	20
4.2.1 Vývoj kresby lidské postavy	21
5 Přírodní materiál ve výtvarné výchově.....	22
5.1 Druhy vhodného přírodního materiálu v mateřské škole	22
5.1.1 Přírodní materiály rostlinného původu	22
5.1.2 Přírodní materiály živočišného původu.....	22
5.1.3 Přírodní materiály neživé přírody.....	23
5.2 Správné uchování přírodního materiálu.....	23
5.3 Ekologická výchova v mateřské škole	23
5.4 Hračky z přírodních materiálů	24

6	Tradice a svátky	25
6.1	Tradice a svátky v průběhu roku	25
6.1.1	Jaro	25
6.1.2	Léto.....	29
6.1.3	Podzim.....	30
6.1.4	Zima	32
7	Praktická část.....	36
7.1	Obecná charakteristika vybrané mateřské školy	36
7.1.1	ŠVP Mateřské školy Lísteček.....	37
7.2	Charakteristika metodických listů	37
7.3	Metodické listy.....	39
7.3.1	Metodický list číslo 1	39
7.3.2	Metodický list číslo 2	43
7.3.3	Metodický list číslo 3	46
7.3.4	Metodický list číslo 4	49
7.3.5	Metodický list číslo 5	52
7.3.6	Metodický list číslo 6	56
8	Celková reflexe a diskuse	59
	Závěr	61
	Zdroje.....	62
	Seznam příloh.....	64

Seznam tabulek

Tabulka 1: Systém vzdělávacích cílů (RVPPV, 2017, s. 9)	16
---	----

Seznam obrázků

Obrázek 1: „Srdíčka z rostlin“ – věková kategorie dětí – 3-7 let	8
Obrázek 2:" Vánoční stromeček z jehličí" – věková kategorie dětí – 3-7 let	9
Obrázek 3: "Paleta barev naší přírody" – věková kategorie dětí – 3-7 let.....	10
Obrázek 4: "Sluníčko z barevných písků" – věková kategorie dětí – 3-7 let	11
Obrázek 5: "Beránci z vlny" – věková kategorie dětí – 3-7 let	12
Obrázek 6: "U nás na poli" věková kategorie dětí 3-7 let.....	13
Obrázek 7:Použitá zelenina v metodickém listu číslo 6	13

Úvod

K tématu mé bakalářské práce mě přivedla především Mateřská škola Lísteček v Liberci, která je zaměřená na environmentální výchovu a patří do programu Zdravá škola. V rámci praxe v MŠ Lísteček jsem se rozhodla pro výběr tématu tradic a svátků ve výtvarné výchově s využitím přírodních materiálů, protože v mém životě má příroda a kladný vztah k ní nezastupitelnou roli. Myslím si, že je důležité tento kladný vztah k přírodě budovat v dětech právě v době předškolního věku, proto jsem bakalářskou práci zaměřila na přírodní materiály, které jsou v přírodě běžné a snadno dostupné.

V teoretické části bakalářské práce se zabývám působením výtvarné činnosti na děti předškolního věku, kdy dítě projevuje svou fantazii, poznává a vnímá samo sebe a své okolí, podporuje rozvoj sebevyjádření, osobnosti a rozvíjí jemnou a hrubou motoriku. V teoretické části se také zabývám charakteristikou předškolního věku dítěte z pohledu vývojové psychologie. Zmiňuji se v krátkosti o charakteristice rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání, jakou roli v něm hraje výtvarná výchova a v jakých oblastech výtvarná výchova dítě předškolního věku rozvíjí. Teoretická část obsahuje charakteristiku o dětském vývoji kresby a o technikách, které jsou vhodné pro mateřské školy. Další důležitou kapitolou jsou přírodní materiály a ekologická výchova. V této kapitole se zmiňuji o přírodních materiálech, se kterými je vhodné pracovat ve výtvarné výchově v mateřské škole a jak je správně uchovávat. Poslední kapitolou v teoretické části je charakteristika tradic a svátků v pojetí dřívější a dnešní doby a vybrané tradice a svátky v průběhu roku, které se nejčastěji slaví v mateřských školách a jsou dětem známy. Praktická část bakalářské práce obsahuje šest metodických listů, které jsou zaměřené na výtvarnou činnost na téma tradice a svátky a využívají přírodní materiály a nesou názvy: Srdíčka z rostlin, Vánoční stromček z jehličí, Paleta barev naší přírody, Sluníčka z barevných písků, Velikonoční beránci z vlny a U nás na poli.

Cílem mé bakalářské práce bylo vytvoření šesti metodických listů využitelných v mateřských školách, které budou sloužit jako inspirace pro učitele na výtvarné činnosti s dětmi. Mým záměrem bylo netradiční cestou pojmout výtvarnou výchovu v mateřské škole, seznámit děti s netradičními výtvarnými pomůckami – přírodními materiály, které si samy nasbírají v lese a vyhnout se stereotypním výtvarným činnostem na téma tradice a svátky.

1 Teoretická část

1.1 Charakteristika dítěte předškolního věku

Předškolní věk dítěte je období, které začíná ve třech letech a trvá do jeho šesti až sedmi let. Toto období je ukončené nástupem dítěte do školy. Předškolní věk je charakteristický tím, že si dítě buduje postavení ve svém životě. Dítěti k objevování světa slouží představivost, jeho fantazijní zpracovávání informací a velmi často se objevuje intuitivní uvažování bez logického myšlení. Je to období iniciativy, kdy dítě má potřebu objevovat samo sebe, překonávat překážky a něčeho samo dosáhnout (Vágnerová 2005, s. 173).

Předškolní období se také nazývá obdobím přípravy na život ve společnosti. Dítě si v tomto období upevňuje určitý řád, který je tvořen společností, ve které se dítě pohybuje, učí se spolupracovat a to zejména v rovnocenné skupině vrstevníků. Pro předškolní období je velmi důležitá hra, ve které se odráží vývojově podmíněné změny v životě dítěte. Hra dítěti umožní vžít se do určitých rolí a přijímat tak určité druhy chování v určité společnosti a rozvíjí prosazení se a prosociální chování (Vágnerová 2005, s. 174).

Vágnerová (2005, s. 174) uvádí, že poznávání v předškolním věku dítěte je zaměřeno na nejbližší svět a pravidla, která v něm platí. V tomto věku se mění pouze způsob, jakým dítě svět a jeho okolí poznává. V předškolním věku dítěte je velmi charakteristický egocentrismus neboli egocentrický způsob uvažování. Egocentrismus se vyskytuje zejména v komunikaci dítěte, kde vyjadřují a preferují vlastní názor a přesvědčení. V předškolním období se vedle egocentrismu objevuje také fenomenismus a prezentismus. Fenomenismus je určitá podoba světa, kterou si dítě vytvoří ve svých představách a je pro něj svět takový, jak vypadá. Prezentismus je upnutí se na přítomnost. Dítě se v předškolním věku dokáže vázat jen na aktuální podobu světa, ve které se teď nyní nachází (Vágnerová 2005, s. 175).

„Pro předškolní dítě má aktuální zjevná podoba světa natolik dominantní význam, že její zásadnější proměnu chápe jako ztrátu původní totožnosti“ (Vágnerová 2005, s. 176).

2 Vývoj předškolního dítěte z pohledu vývojové psychologie

2.1 Motorický vývoj dítěte předškolního věku

Pohybová koordinace se ve třetím roce dítěte ukončuje a dítě zakončuje důležitou etapu motorického vývoje dítěte. Dítě se naučilo pohybovat a chodit po způsobu dospělých, kdy dítě umí běhat, chodit ze schodů, po nerovném terénu a padá už jen velmi zřídka. Avšak nemůžeme hovořit o úplném ukončení motorického vývoje dítěte, jedná se pouze o ukončení v základních kritických, lidských dovednostech. Motorický vývoj lze označit jako stálé zdokonalování a zlepšování pohybové koordinace, hbitosti a dokonalosti pohybů (Langmeier, Krejčířová 2006, s. 88).

2.2 Kognitivní vývoj dítěte předškolního věku

Kognitivní vývoj se ve čtyřech letech dítěte mění. „*Vývoj inteligence dítěte se kolem čtvrtého roku dostává do úrovně symbolické, neboli předponové na úroveň názorového, neboli intuitivního myšlení*“ (Langmeier, Krejčířová 2006 s. 90).

Dítě se nyní vyjadřuje v celých pojmech, které si již dokáže samo představit a vnímá je. Dítě v tomto období dokáže vyvodit závěr a umí na základě vizuálního tvaru odhadnout, čeho je více, nebo méně. Nedokáže však v tomto věku logicky myslet, proto se tomuto období také říká prelogické, neboli předoperační.

Tříleté dítě již umí rozlišit realitu od fantazie (Langmeier, Krejčířová 2006, s. 90).

2.3 Sociální a emoční vývoj dítěte předškolního věku

Velmi významným prostředím v sociálním a emočním vývoji dítěte v předškolním věku je rodina a mateřská škola. Socializace probíhá po celý život člověka. V sociální oblasti je důležité, aby se dítě správně socializovalo ve společnosti a v jeho životě. Tomuto pojmu se říká socializace a ta se dělí na tři aspekty a to sociální reaktivita, kdy dítě si buduje emoční vztahy k nejbližším lidem i ke vzdálenějšímu společenskému okolí. Sociální kontrola, kdy dítě si vytváří hodnoty a osvojuje si dané normy společnosti, které se budují postupně a v dané společnosti. Poslední je sociální role, kdy si dítě osvojuje několik vzorců správného chování a postojů, které jsou pro dítě v dané společnosti očekávány vzhledem k jeho věku, pohlaví a postavení ve společnosti (Langmeier, Krejčířová 2006, s. 93 – 94).

2.4 Hra

Hra je jedním z nejdůležitějších socializačních procesů dítěte předškolního věku a předškolní věk se považuje za období hry. Hra se objevuje již u kojenců, které si začínají hrát s částmi vlastního těla a s předměty okolo sebe. Formy dětské hry jsou různé, jednou z hlavních je konstrukční forma hry, kdy dítě staví z kostek, staví stavby z písku a modeluje. Tato forma se může nazývat také realistická, kdy se dítě snaží o napodobování. Další formou hry je iluzivní, kdy dítě využívá fantazie a přeměňuje věci podle své představy například klacek jako vařečka. Úkolové hry jsou takové, kdy dítě si hraje na nějakou roli například na zaměstnání, nebo rodinné příslušníky a tím si osvojuje sociální role běžného života. Předškolní hry jsou charakterizovány též jako experimentální a dítě se pohybuje mezi skutečností a fantazií (Langmeier, Krejčířová 2006, s. 100).

3 Rámcový vzdělávací program předškolního vzdělávání

3.1 Co obsahuje rámcový vzdělávací program předškolního vzdělávání

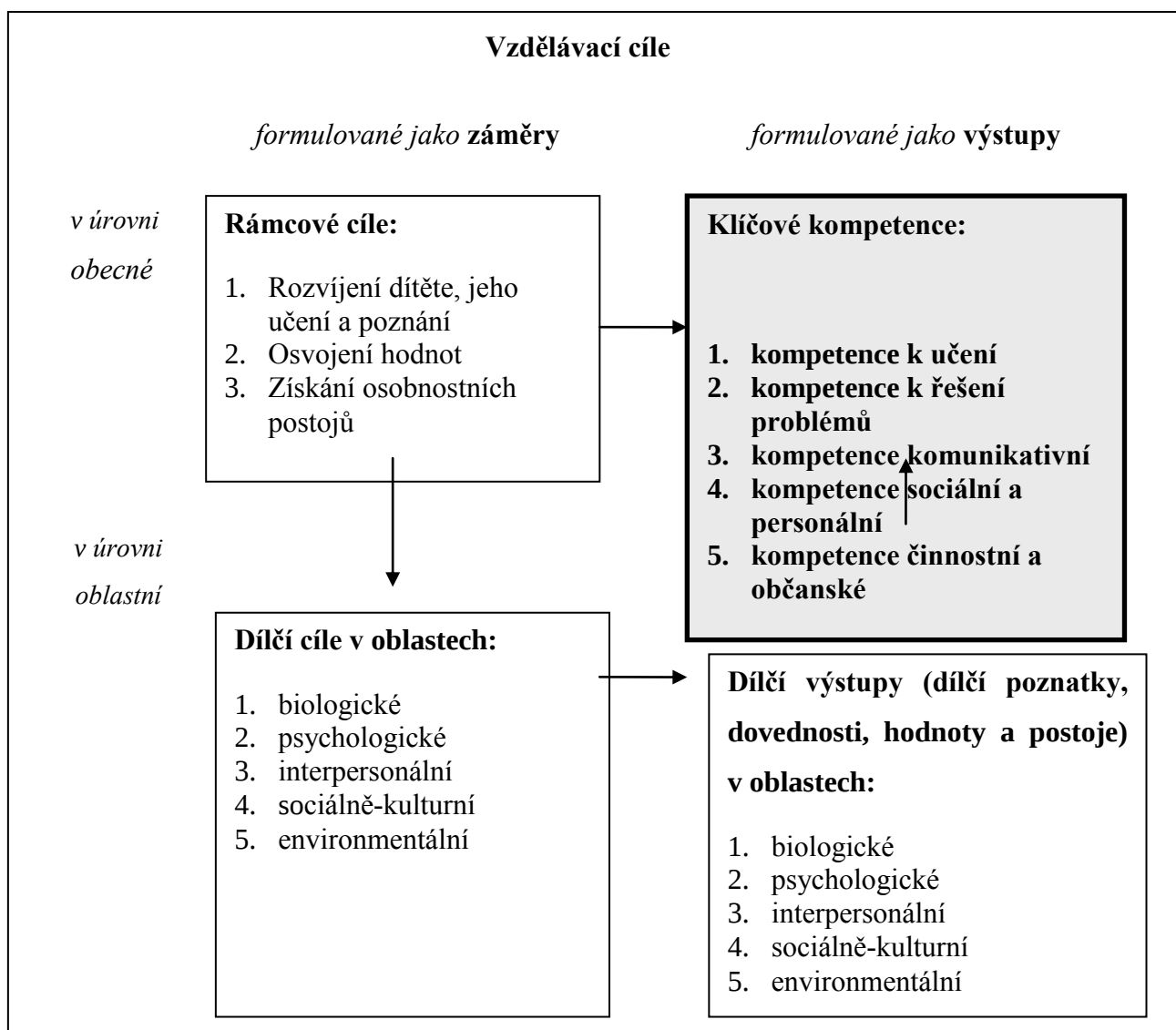
Rámcový vzdělávací program předškolního vzdělávání (RVP PV) je kurikulární dokument na státní úrovni vydaný ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT) a vymezuje závazné rámce vzdělávání pro jeho jednotlivé etapy (předškolní, základní a střední vzdělávání). Poslední aktualizace tohoto dokumentu připadá k lednu 2017. Rámcový vzdělávací program předškolního vzdělávání (RVP PV) stanovuje vzdělávací základ pro tvorbu školního vzdělávacího programu (ŠVP) a na základě školního vzdělávacího programu tvořeným pedagogy jsou poté tvořeny třídní vzdělávací programy (TVP). Rámcový vzdělávací program předškolního vzdělávání (RVP PV) obsahuje čtyři cílové kategorie (rámcové cíle, klíčové kompetence, dílčí cíle, dílčí výstupy). Tyto cílové kategorie mezi sebou souvisí a vzájemně korespondují, viz Tabulka 1. Pokud se učitel drží těchto cílových kategorií a pracuje s nimi, vede děti k osvojování kompetencí a jejich zdokonalování (MŠMT 2017, s. 9).

Vzdělávací obsah rámcového vzdělávacího programu (RVP PV) se uspořádává do pěti vzdělávacích oblastí (biologické, psychologické, interpersonální, sociálně-kulturní a environmentální) a nazývají se:

- 1. Dítě a jeho tělo**
- 2. Dítě a jeho psychika**
- 3. Dítě a ten druhý**
- 4. Dítě a společnost**
- 5. Dítě a svět**

Tyto vzdělávací oblasti jsou zpracovány tak, aby byly učitelům srozumitelné a mohli s jejich obsahem pracovat (MŠMT 2017, s. 14).

Tabulka 1: Systém vzdělávacích cílů (MŠMT 2017, s. 9)

3.2 Výtvarná výchova v rámcovém vzdělávacím programu

Výtvarná výchova obsahuje v našem pojetí všechny základní lidské činnosti a to poznávací, hodnotově orientační, přetvářecí a komunikační. Ve výtvarné výchově jsou východiskem tři rámcové cíle RVP PV kdy pomocí výtvarné výchovy rozvíjíme dítě, jeho učení a poznání. Druhým rámcovým cílem je osvojování základů hodnot, na nichž je založena naše společnost. Posledním třetím rámcovým cílem je, když dítě získává osobní samostatnost a dokáže se projevit (Hazuková 2011, s 17).

3.2.1 Dítě a jeho tělo

- Uvědomování si vlastního těla (**zachovávat správné držení těla**).
- Rozvoj pohybových schopností a zdokonalování dovedností v oblasti jemné motoriky (**správné držení výtvarného materiálu**).
- Rozvoj a užívání všech smyslů (**rozvoj zrakového vnímání, koordinace oka a ruky**).
- Osvojení si věku přiměřených praktických dovedností (**úklid výtvarných pomůcek, bezpečné zacházení s výtvarným materiálem**).

3.2.2 Dítě a jeho psychika

- Rozvoj komunikativních dovedností a kultivovaného projevu (**vyjadřovat nápady a pocity z výtvarného projevu, hodnotit, formulovat otázky, slovně reagovat, komunikace formou výtvarného projevu**).
- Osvojení si některých poznatků a dovedností (**rozlišovat některé obrazné symboly**).

3.2.3 Dítě a ten druhý

- Rozvoj kooperativních dovedností (**kooperativní činnosti ve dvojicích, nebo ve skupinkách**).

3.2.4 Dítě a společnost

- Seznamování se světem lidí, kultury a umění, osvojení si základních poznatků o prostředí, v němž dítě žije (**seznamování s výtvarnými díly jiných dětí, nebo slavných umělců**).
- Rozvoj společenského i estetického vkusu (**vnímat umělecké a kulturní podněty, reflexe výtvarných prací**).

3.2.5 Dítě a svět

- Vytváření elementárního povědomí o širším přírodním, kulturním i technickém prostředí, o jejich rozmanitosti, vývoji a neustálých proměnách (**zobrazování okolního světa, prostředí, ve kterém se dítě nachází pomocí výtvarné činnosti**).

4 Výtvarná výchova v předškolním věku dítěte

Výtvarná výchova v mateřské škole působí na dětské poznávání skutečnosti a rozvíjí dětské vyjadřovací a tvořivé schopnosti. Děti pomocí výtvarných činností ztvárňují své představy a objevují se v ní i prvky hry. Výtvarná výchova se dá zařadit do okruhu estetické výchovy, kterou se rozumí působení na citovou, rozumovou a mravní stránku dětského duševna. Výtvarná výchova vede děti k samostatnosti a přispívá k mravnímu růstu dětské osobnosti. Cílem výtvarné výchovy je vést dítě k tvořivosti, u které má plně využít svou fantazii, představivost a dosavadní poznatky, které dítě má. Ve výtvarné výchově dítě rozvíjí smysly, rozumové usuzování a představivost (Uždil 1961, s. 7).

4.1 Druhy výtvarných technik využitelných v mateřských školách

Do výtvarné výchovy řadíme nejčastěji dětské kreslení, malování a modelování. Dítě se učí pracovat s výtvarným materiálem, učí se ovládat výtvarné nástroje a získává schopnosti k tvořivosti (Uždil 1961, s. 54).

4.1.1 Plošné (dvojměrné) techniky

1) Kresba

Kresba je nejdůležitější a nejzákladnější plošnou technikou v předškolní výtvarné výchově a zobrazuje skutečnost. Hlavním prvkem kresby je čára neboli lineární vyjádření, kterou dítě ve svém výtvarném projevu používá jako vůbec první (čáranice). Dítě by se nejprve v kresbě mělo seznámit s materiálem, který se u kresby nejčastěji používá (papír, tužka, pastelka atd.) U předškolních dětí můžeme do kresby zařadit i rudku, uhlí, pastely, nebo tuše. V kresbě se dítě učí vést linii a to různými směry a ze začátku je velmi vhodné volit při kresbě říkanky, básničky, nebo písničky, které dětem usnadní rytmus. Rytmus, který dětem udává směr linie, nebo přerušovanost linie, pomáhá ke zlepšování zručnosti a tahu tužkou (Uždil 1961, s. 54).

Dětské omalovánky se řadí do barevné kresby, která není malbou, ale pouze vybarvování. Kresba se dělí na dvě části (jednobarevná a vícebarevná neboli kolorovaná). Dále může být kresba ve vztahu k linii a podkladu (pozitivní, negativní). Pozitivní kresba spočívá v tom, že je černá linie přenášena na světlý podklad a naopak negativní kresba je světlá linie přenášena na tmavý podklad (Hazuková 2011, s. 52).

2) Malba

„Malování slouží k prohloubení dětského vztahu ke skutečnosti, rozvíjí smyslovou činnost, prohlubuje estetické cítění“ (Uždil 1961, s. 55).

Při malbě dítě rozvíjí fantazii a učí se zacházet s barvami. Dítě prožívá radost z barevnosti, míchání barev a učí se připodobňovat barvy k realistickému světu, nebo náladám (žlutá – slunce, zelená – tráva). Malba je jednou ze základních plošných technik ve výtvarné výchově a jejím výrazovým prostředkem je barevná skvrna. Velmi dobře se na malbě děti učí správné držení štětce, plošnému a lineárnímu zacházení s barvou a štětcem. Malba u tříletých dětí, které se teprve s malováním seznamují je důležitý velký formát a malování štětcem ve stoje (Uždil 1961, s. 56).

Mezi suché techniky malby řadíme malování pastelkami, křídami a suchými pastely. Mezi mokré techniky malby řadíme malbu akvarelem, temperovými barvami, nebo vodovými barvami (Vítková 1986, s. 52).

3) Aplikované a kombinované techniky – otisk, protisk

V mateřských školách se též velmi často používá otisk, který lze udělat z jakéhokoli materiálu, který má výraznou strukturu (listy, květy), nebo části lidského těla. Monotyp neboli otisknutí motivu provedeného krycí, nebo tiskařskou barvou například na skleněnou desku, folii, nebo čtvrtku (Uždil 1961, s. 56).

„Protisk neboli technika vyrytí kresby, která je položena na desce s naválenou barvou na papír na desku přiložený jako přes „kopírák“ (Hazuková 2011, s. 53).

4.1.2 Techniky vytvářející nízký reliéf využitelný pro otisk (matrice)

1) Plošné konstruování

Do plošného konstruování spadá koláž, dekoláž nebo asambláž, v mateřské škole se používá zejména koláž (Hazuková 2011, s. 53).

2) Tradiční grafické techniky

V mateřské škole je možné využít tisk z desky vytvořených koláží, nebo různými reliéfními strukturami, které s dětmi můžeme nejprve vytvořit (vlnitá lepenka, karton, textilní vlákno atd.) (Hazuková 2011, s. 53).

3) Frotáž

Frotážovat se dá cokoliv, co má drsný povrch (frotáže listů, textilních materiálů, dřeva, kůry, mince atd.) (Hazuková 2011, s. 53).

4.1.3 Prostorové (trojrozměrné) techniky

1) Plastický přístup – Modelování

Modelování patří do prostorové tvorby a rozvíjí prostorovou představivost u dětí předškolního věku. Modelování patří do činností, které rozvíjí hmat a jemnou motoriku ruky (hnětení, krouživé pohyby dlaně a rukou, mačkání, válení...) (Uždil 1961, s. 56).

Materiály pro modelování v mateřské škole jsou využitelné (modelína, keramická hlína, samotvrdnoucí hmota, těsto) (Hazuková 2011, s. 54).

2) Skulptivní přístup – ubírání hmoty

3) Konstruktivní přístup – konstruování

4) Další techniky prostorového vytváření – obalování, muchlání

4.2 Vývojové etapy výtvarného projevu předškolního věku dítěte

Výtvarný projev je nedílnou součástí vyjadřování předškolního dítěte. Předškolní dítě má svůj vlastní pohled na svět a ten vyobrazuje ve své kresbě, vyprávění, nebo i ve hře. Kresba je pro dítě neverbální symbolickou funkcí, ve které zobrazuje realitu tak, jak ji vidí, vnímá a chápe. Vývoj kresby má několik fází, kterými dítě prochází. První fáze je senzomotorická, presymbolická, kdy dítě batolecího věku zobrazuje svou realitu takzvaným čáráním, které je spíše grafomotorickou činností a o výsledný výtvar se dítě nezabývá (Vágnerová 2005, s. 183).

Toto čárání se nazývá bezobsažná čáranice, která tvoří základní etapu vývoje dětského výtvarného projevu a lze ji nazývat předvýtvarným obdobím dítěte. Dítě se s bezobsažnou čáranicí seznamuje ve chvíli, kdy je mu předán výtvarný materiál a může být považována za obecnou lidskou tendenci. Čárání vychází z motorického základu a je to činnost spontánní a libivá pro dítě (Vítková 1986, s. 9).

Druhou fází se dítě dostává k zjištění, že čmárání může být prostředkem k znázornění reality a dostane se na symbolickou úroveň kresby. V této fázi již dítě pojmenuje to, co kreslí a dokáže o kresbě hovořit (Vágnerová 2005, s. 183).

Této fázi se říká obsažná čáranice, kdy s přibývajícími zkušenostmi se již dítě dokáže uvědomovat, co kreslí. Můžeme tedy hovořit o tom, že se již jedná o zobrazující výtvarný projev. V obsažné čáranici můžeme najít obsahovou stránku vyjádření pohybu (kruh – točící pohyb kolotoče, přímka – chůze někoho někam...) I když na první pohled není zřejmé, co dítě nakreslilo, v druhé fázi hraje velkou roli fantazie a představivost dítěte (Vítková 1986, s. 14).

Třetí fáze je primární symbolické vyjádření, kdy dítě již dovede kresbou zobrazit něco konkrétního. V této fázi již můžeme hovořit o takzvané zobrazené skutečnosti v kresbě dítěte (Vágnerová 2005, s. 184).

V této fázi se dítě naučí namalovat ovál, kruh jednou čarou a uzavřít jej, dokáže si rozvrhnout plochu, pracuje s kompozicí (Vítková 1986, s. 16).

4.2.1 Vývoj kresby lidské postavy

Děti v kresbách vyobrazují jejich okolní svět, jejich fantazii, vlastně vše, co děti zaujme, ale hlavním a velmi často používaným vývojem kresby je lidská postava. Kresba lidské postavy má svůj typický průběh a zobrazuje celkový psychický rozvoj dítěte a objevuje se již ve třech letech dítěte. Kresba lidské postavy vychází ze znalostí vlastního těla dítěte a snaží se jej napodobit (Vágnerová 2005, s. 185).

- 1. Stádium hlavonožec:** U této fáze je velmi dominantní hlava a obličej a to proto, že děti od narození se zaměřují na rysy a mimiku obličeje, je to pro ně nejdůležitější socializační prvek v komunikaci mezi ostatními lidmi. Proto začátky kresby jsou právě směřovány na obličej a jeho detaily, protože jsou pro dítě důležité (Vágnerová 2005, s. 185).
- 2. Stádium subjektivně fantazijního zpracování lidské postavy:** Toto znázornění lidské postavy se objevuje u dětí ve věku 4 -5 let. V této kresbě se dítě zaměřuje na důležité prvky, detaily a ty vyobrazí jako dominantní, aniž by respektovalo realitu. V této kresbě se objevuje průhlednost těla, kresba detailů jako například pupík, náušnice, knoflíky a oblečení (Vágnerová 2005, s. 185).
- 3. Stádium realistického zobrazení:** Toto stádium je také označováno jako přechod k realismu, kdy dítě dokáže vyobrazit lidskou postavu tak, jak skutečně vypadá (Vágnerová 2005, s. 185).

5 Přírodní materiál ve výtvarné výchově

„Přírodní materiály jsou jednoduché, přesto tvarem a barvou velice různorodé. Proto velmi dobře podněcují dětskou fantazii a kreativitu“ (Kickbush a spol. 2006, s. 5).

S přírodním materiálem můžeme pracovat po celý rok, protože každé roční období přináší jiný druh přírodního materiálu využitelného ve výtvarné výchově. Je vhodný pro práci v mateřské škole, protože je snadno dostupný a není nijak finančně náročný.

5.1 Druhy vhodného přírodního materiálu v mateřské škole

Příroda poskytuje nepřeberné množství přírodních materiálů, ze kterých můžeme čerpat pro svou inspiraci a tvořivost v mateřské škole. Důležité je, aby přírodní materiály splňovaly bezpečnostní a hygienické normy. Přírodní materiál je všude kolem nás a motivací pro děti v mateřské škole je už samotná vycházka do přírody, kde sami nacházejí přírodní materiál a poté s ním mohou pracovat ve výtvarné činnosti. Přírodní materiál však sbíráme s ohledem k přírodě a zodpovědně s ní zacházíme. Nikdy bychom neměli řezat větve keřů a stromů, protože je tím poškozujeme. Většina přírodních materiálů, které využíváme ve výtvarné výchově, nalezneme spadlé na zemi, takže stačí se dívat okolo sebe a sbírat přírodní materiál ze země (Kickbush a spol. 2006, s. 6).

5.1.1 Přírodní materiály rostlinného původu

Nejčastěji využívaný a snadno dostupný přírodní materiál rostlinného původu je dřevo, nebo větvičky ze stromů, keřů, které nalezneme běžně v přírodě. Dále velmi častým a snadno dostupným přírodním materiálem jsou listy, jehličí, mechy a plody stromů a keřů. Plody stromů jsou šišky, žaludy, kaštiny, bukvice, jehnědy a plody keřů jsou například jeřabiny, nebo šípky. Pracovat se dá ve výtvarné výchově i s polními plodinami a to obilím (pšenice, oves, žito, ječmen), slámou, kukuřicí, nebo bramborami, nebo různé druhy semen, bylin, nebo koření. Koření se dá využít na zbarvení pomocí přírodních pigmentů a to stejně jako ovoce a zelenina, která obsahuje též výrazné přírodní pigmenty.

5.1.2 Přírodní materiály živočišného původu

Přírodní materiály živočišného původu vyžadují větší opatrnost při sběru, nebo následné práci s nimi. Jedním z hlavních a velmi snadno dostupným materiálem jsou hlemýžďí ulity, které je potřeba důkladně vymýt a očistit. To samé platí například pro

šupiny, nebo nejružnější skořápky, které se také dají využít ve výtvarné činnosti. Zajímavým přírodním materiálem živočišného původu může být včelí vosk, nebo ovčí vlna.

5.1.3 Přírodní materiály neživé přírody

Do těchto přírodních materiálů řadíme kameny, písek, hlínu a sněh, které můžeme snadno využít ve výtvarných činnostech, a jsou všude dostupné.

5.2 Správné uchování přírodního materiálu

Nasbíraný přírodní materiál je dobré odnášet v látkové tašce, nebo krabici, protože v igelitových sáčkích může přírodní materiál zapařit. Po příchodu do mateřské školy je potřeba přírodní materiál nechat vysušit, nejlépe na látce a nikdy jej nedáváme přímo na topení. Při sušení přírodního materiálu na prudkém teple radiátoru se přírodní materiál stane velmi křehkým a pozdější práce s ním je obtížná (Kickbush a spol. 2006, s. 6).

5.3 Ekologická výchova v mateřské škole

Ekologickou výchovou děti získávají základní poznatky a vědomosti o vztazích a souvislostech v životním prostředí. Ekologická výchova umožňuje poznání a pochopení živé a také neživé přírody a jednotlivých vztahů mezi organismy. Patří do ní působení člověka na přírodu, důsledky devastáčních činností, ohrožení kvality vody, vzduchu, půdy, rostlin a života zvířat. Ekologická výchova poukazuje na ohrožení lidského zdraví i všeho živého na planetě Zemi a slouží jako prevence proti ničení přírody. Ekologická výchova podněcuje k ochraně životního prostředí a utváří základní hygienické a sociálně kulturní návyky ve vztahu k životnímu prostředí. Probouzí vztah a cit k přírodě a poskytuje základní poznatky o správném a nesprávném vztahu k našemu životnímu prostředí. Ekologická výchova seznamuje děti s okolní přírodou metodami pozorování a přímému kontaktu s přírodou. Děti přicházejí do styku s okolní přírodou a mají možnost jí vnímat všemi smysly. Styk se zvířaty má zvláštní a velmi důležitý význam pro empatii a citlivost k přírodě (Ekocentrum PALETA 1996, s. 5).

5.4 Hračky z přírodních materiálů

Pro vývoj dítěte je nejdůležitější hra. Dítě většinu svého dne tráví hrou, proto je hračka jeho nejdůležitějším pracovním nástrojem. U hry dítě rozvíjí rozumové schopnosti a dají se při hře pozorovat jeho vlastnosti, které je nutno zdokonalovat pomocí vhodných hraček k určitému věku dítěte. Vybírání hračky je jedna z nejdůležitějších věcí. Jednou z nejhlavnějších myšlenek ekologické výchovy je bezprostřední kontakt s přírodou, proto se zaměřuje na přírodní materiály – dřevo a textil. Hračky ze dřeva se v ekologické výchově vyskytují nejčastěji a patří do nich různé kostky a stavebnice. Textil se používá nejčastěji na výrobu panenek, loutkového divadla a plyšových hraček. Tyto přírodní prvky a hračky se objevují zejména v mateřských školách s prvky Waldorfské pedagogiky (Ekocentrum PALETA 1996, s. 5).

6 Tradice a svátky

V lidové kultuře se setkáváme s projevy duchovního života, kterými jsou tradice, svátky a zvyky. V současné době se zdá, že jsou tradice již méně populární a odchází z běžného života lidí. Je to otázka regionální, kdy některé regiony se stále drží zděděných duchovních hodnot více než jiné. Lidové tradice se pojí více s lidmi, kteří žijí na venkově a v některých regionech, které stále dodržují duchovní hodnoty více, než jiné regiony. V České republice se hojně slaví lidové tradice hlavně na Moravě, kde se tradice dodržují v širším časovém rozvrhu. Jedny z nejznámějších tradic, které se slaví na Moravě, jsou hody a posvícení, masopust, stavění májů (Langhammerová 2008, s. 6).

Lidovými tradicemi si lidé utváří vztah k prostředí, přírodě, kultuře a hodnotám života. Vytváří a vymezují si tím jednotlivá období roku, střídání ročních období, které přináší proměny v přírodě. V dřívějších dobách se lidé nevázali tolik na datum svátků, ale vytvářely si tradice podle měnící se přírody. Vánoce, Velikonoce se slavily několik dní a pojily se k nim přípravy, které trvaly i několik týdnů. Se svátky se vždy pojily všelijaké životní zkušenosti, které si lidé předávali, a staly se oporou běhu času v jejich životě. Na svátky se vymýšlely pranostiky, které tento významný den charakterizovaly, a lidé je dodržovali (Langhammerová 2008, s. 8).

6.1 Tradice a svátky v průběhu roku

6.1.1 Jaro

- **Charakteristika období:** Jaro je začátkem hospodářského roku, je to čas obnovujícího se života přírody a nakročení k nejdůležitějšímu období pro zemědělství a to období léta. Na jaře se probouzí příroda ze zimního spánku, přichází doba příprav na první polní práce a očekávání mláďat (Motlová 2010, s. 10).

1) Velikonoce

Velikonoce patří mezi nejznámější a nejvýznamnější křesťanské svátky jara. Velikonoce jsou spojené s památkou umučení a vzkříšení Ježíše Krista. Velikonoce se slaví vždy po jarní rovnodennosti, první neděli po prvním úplňku. (Šottnerová 2007, s. 6) V dřívější době byly Velikonoce označovány za nejvýznamnější svátek, dokonce i významnější než Vánoce. V některých zemích to tak stále je (Francie, Německo) a u nás se tento svátek slaví nejvíce na Moravském Slovácku. Pašijový týden je poslední týden

před Velikonocemi. Pašijový týden začíná Květnou nedělí a končí Velikonočním pondělím. Skládá se z Modrého pondělí, Žlutého úterý, Škaredé středy, Zeleného čtvrtku, Velkého pátku, Bílé soboty, Velikonoční neděle – boží hod velikonoční a Velikonočního pondělí. Pašije znamená utrpení a týkají se umučení Ježíše Krista (Šottnerová 2009, s. 31).

a) Modré pondělí a Žluté úterý

V tyto dny bylo hlavní činností úklid ve svých obydlích (Motlová 2010, s. 29).

b) Škaredá středa

Tento den je pojmenován podle zrady Jidáše. Škaredé středě se též říká Sazometná, nebo Černá, protože tento den bylo zvykem vymetat saze z komínů. V tento den vznikla pověra, že pokud se na škaredou středu někdo mračí, tak mu to zůstane po celý rok (Motlová 2010, s. 30).

c) Zelený čtvrtek

Tento den dostal název podle zelené barvy Olivové hory, kde začalo Kristovo utrpení. V tento den je zvykem připravovat a pojídat zelené jídlo, zelenina, bylinky (špenát, kopřiva, zelí, hrách), aby byl člověk po celý další rok zdravý a dostal do těla potřebné vitamíny (Šottnerová 2009, s. 34).

d) Velký pátek

Tento den je dnem hlubokého smutku, kdy byl ukřižován Ježíš Kristus. Velký pátek se také jinak nazývá Tichý pátek. V tento den se nekonaly žádné mše v kostelích. Časem se součástí tohoto obřadu staly takzvané Pašijové hry, znázorňovaly poslední dny života Ježíše Krista a jeho zmrtvýchvstání. Tyto Pašijové hry byly divadelní. Hrály se ve městech i na venkově a hrály se pro veřejnost. Nejvíce oblíbené byly tyto hry v 17. – 19. století a nejslavnější pašijová hra se jmenovala O utrpení a smrti našeho Pána Ježíše Krista. (Motlová 2010, s. 39).

Věřící lidé se v tento den omývali v potoce, což je mělo ochránit před nemocemi. Na Velký pátek bylo zakázáno jakkoliv hýbat se zemí (orat, sázet, kopat atd.), byla tím projevena úcta k matce zemi (Šottnerová 2009, s. 10).

e) Bílá sobota

Název Bílá sobota vychází z tradice nošení bílého oděvu, který nosili lidé pokřtěni v tento den. Bílá sobota je posledním postním dnem a připravuje se na Velkou noc – Vzkříšení. Tato noc je známá jako noc ohňů, protože se ohněm tato noc zahajovala (Motlová 2010, s. 43).

f) Velikonoční neděle - Boží hod velikonoční

Velká neděle je též sváteční den, kdy lidé hodovali u svátečního stolu. Tento den je den radosti vzkříšení Ježíše Krista. Tuto oslavu lidé označují jako Oslava věčného života (Motlová 2010, s. 46).

g) Velikonoční pondělí

Velikonoční pondělí neboli Červené pondělí, je pojmenováno podle červeně zbarvených vajíček. Tímto dnem začíná hlavní den jarních svátků. Pomlázka se plete z vrbového proutí a zdobí se barevnými stuhami. Tradice, kdy muži šlehali pomlázkou děvčata, znamenala omlazení, někdy i uzdravení. Dívka, která byla vyšlehána, byla považována za omlazenou a získala zdravou sílu. Dívky obdarovali muže barevným vajíčkem a stuhou, která se navázala na pomlázku. Nejvíce odměněný byl první koledník, který přišel koledovat do domu. Znamenalo to, že přinesl do domu štěstí. Nešlehali se pouze ženy, ale i dobytek, aby také omládl (Šottnerová 2009, s. 13).

2) Filipojakubská noc – Čarodějnice

Tento svátek pochází od Keltů a je pojmenován podle dvou apoštolů, svatého Filipa a Jakuba. Oba apoštolové patřili mezi Ježíšovi učedníky. K tomuto svátku se pojí tradice posvátných ohňů, za jejichž původem stojí pohanská doba, právě doba Keltů. Pro ně byla tato tradice spojená s prvním květnem, kdy podle Keltů nastala doba světla, tepla a ohně. Keltové zapalovali ohně na vrscích a posvátných místech, aby zahnali demony a škodící nadpřirozené síly (Motlová 2010, s. 68).

O Filipojakubské noci vzniklo několik pověr o čarodějných silách a čarodějnicích. Dnes se této tradici říká Pálení čarodějnic, kdy důležitou roli hraje velká vatra, která se staví za účelem ohně, který má vzbudit v lidech víru a ochrannou sílu. Čarodějnice je symbolem zla a proto pálení čarodějnice symbolizuje očistu přírody, lidí a zvířat. Tato slavnost je spojena s průvodem v kostýmech čarodějnic a čarodějů, stavění čarodějnice ze starých hadrů, což je zejména zábava dětí a mládeže. Na mnoha místech se u ohňů

uspořádá hostina, kdy se opékají špekáčky, zpívají písně nebo se tančí okolo ohně (Šottnerová 2009, s. 40).

3) Máj

První máj byl den oslav, kdy se tančilo, zpívalo a oslavovalo. První máj se slaví vždy 1. května a jeho tradicí je stavění májek. Stavění májí bylo zvykem už ve středověku. Jednalo se o obřadní vztyčování vysokého stromu uprostřed obce svobodnými muži. Byla to velmi náročná práce, protože se strom musel porazit, ořezat a poté zdobit. Zdobil se věnci s fábory, které se umístily pod vršek neořezaného stromu. Máje symbolizují lásku, proto muži stavěli také malé máje, které umísťovali u vrat domu, nebo pod okno, kde bydlela dívka, aby jí vyjádřili lásku (Motlová 2010, s. 71).

V pozdější době se první máj stal symbolem pro čas lásky a tradicí se stal polibek pod rozkvetlou třešní. Tradovalo se že, pokud dívka nebude políbena pod třešní, do roka „uschne“. Dívky, které nebyly políbeny, musely do půlnoci alespoň obejmout mladý strom, nejlépe břízu. (Šottnerová 2009, s. 53)

4) Den matek

„Tento svátek zasluhoval a oceňoval ženu, jako nepostradatelnou ve společnosti. Svátky, které vzdávaly hold ženám, mají ve světě dlouhou tradici“ (Šottnerová 2009, s. 57)

Svátek matek se slaví po celém světě a to díky Anně Reeves Jarvisové, dceři kazatele z Philadelphie, která bojovala celý svůj život za práva matek. Den matek oslavoval matku jako dárkyní života. (Šottnerová 2009, s. 57) Den matek se u nás začal slavit v roce 1923 a to zásluhou dcery T. G. Masaryka Alicí Masarykovou. Tento svátek nemá náboženský podtext, ale je velmi oblíbený a rozšířený, až z něj vznikla novodobá tradice. (Šottnerová 2009, s. 58)

6.1.2 Léto

- **Charakteristika období:** V létě nastává čas sklizně. Toto období je spojováno s prvním kosením lučních prostorů neboli senoseče. Léto patří k bohatému a štědrému ročnímu období, které nám nabízí dary přírody. Na loukách, polích dozrává obilí, na zahradách a v sadech roste ovoce. V létě se prodlužují dny a noci jsou krátké. Příroda si v teplém období léta dopřává vláhu, proto v letních časech jsou časté deště s bouřkami, aby všechno bohatství přírody dozrálo (Šottnerová 2006, s. 6).

1) Letnice a svatodušní svátky

Letnice se slaví na začátku léta a patří mezi svatodušní svátky. Letnice je odvozeno od slova léto a je synonymem svatodušních svátků. Svatodušní svátky se slaví na památku seslání Ducha svatého. Datum svatodušních svátků je pohyblivé, protože se odvozuje od data Velikonoc, připadá však vždy na sedmou neděli (50 dnů) po Velikonocích. Svatodušní neděle se slaví tedy v rozmezí mezi 10. květnem a 13. červnem. Svatodušní svátky jsou svátky radosti a bohaté květinové výzdoby kostelů. V kostelech nosí kněží při bohoslužbách roucho červené až ohnivě červené barvy, která připomíná ohnivě jazyky, v jejichž podobě Duch svatý na apoštoly sestoupil. Hlavním dnem oslav svatodušních svátků je Boží hod svatodušní (Motlová 2010, s. 91).

2) Jízda králů

Jízda králů se též odehrávala v období letnic. Jízda králů má neznámí původ, ale patří ke křesťanským svatodušním svátkům. Hlavním motivem této tradice je král na bílém koni, který byl převlečen do dívčího oblečení se spoustou pentlí a květinovým věncem na hlavě, držící v ústech růži na znamení přikázaného mlčení. Družinu tvořilo několik chlapců a král, který měl touto jízdou vyjednat svatbu. Jízda králů je zapsána na seznam jako nehmotné kulturní dědictví lidstva UNESCO od roku 2011 a pořádá se doposud ve městech Vlčnov, Skoronice, Kunovice, Hluk, Kyjov a Haná (Motlová 2010, s. 94 - 95).

3) Královničky a čištění studánek

V této tradici vystupovala děvčata a tradice byla skromnější, než hry mládenecké. O svatodušním pondělí si dívky ze svého středu zvolily královnu a ostatní z nich byly

její družičky. Dívky se zdobily stuhami, kvítím a nosily bílé šaty. Dívky obcházely vesnici, zpívaly, tančily a dostávaly za to dary (Motlová 2010, s. 98).

Čištění studánek neboli otevírání, vylévání studánek patří mezi velmi staré zvyky a patří k obchůzce královniček. Tento zvyk měl zajistit čistotu vody, dostatek vody, vláhy a vykonávaly ho pouze čisté dívky neboli panny. Čištění studánek má svůj původ v křesťanství, kdy se uctívaly vodní prameny a studánky. Uctívání kultu vody bylo pro lidstvo důležité zejména kvůli očištné, léčebné a magické moci vody (Motlová 2010, s. 100).

4) Letní slunovrat

Letní slunovrat neboli kult slunce a slunečního božstva. Letní slunovrat nastává, když je slunce nad obratníkem Raka, pro nás dnem s největší mírou slunečního svitu a nejkratší nocí v roce (21.6.). Slunce, se uctívalo skoro ve všech starých světových kulturách, jako životadárná energie světa. S uctíváním slunce se setkáváme i v dnešních pohádkách, kdy v nich lidé putují za sluncem, které jim vždy pomůže a poradí (Motlová 2010, s. 107).

5) Svatojánská noc

Svatojánská noc se slaví z 23. června na 24. června před svátkem narození Jana Křtitele. V tuto noc bylo zvykem pálení obětních ohňů podobně jako při Filipojakubské noci. Ohně měly ochraňovat před čarodějnicemi a měly dodávat lidem sílu (Motlová 2010, s. 114).

6.1.3 Podzim

- **Charakteristika období:** Na podzim se dny pozvolna krátí, slunce ztrácí na síle a do okolí padá mlha. Podzim je obdobím sklizně sadů, zahrad a polí. Sady jsou plné zralého ovoce. Příroda se pomalu uchyluje k zimnímu spánku, ptáci odlétají do teplých krajín. Toto roční období také bylo a je poměrně chudé na lidové tradice, neboť nebylo v tomto ročním období tolik času na oslavy. (Motlová 2010, s. 200).

1) Sklizeň, Dožínky

Žně byly nejvýznamnějším obdobím pro práci na poli, a když se žně chýlily ke konci, tak se slavily dožínky. Je to slavnost, která je spojená s koncem hospodářství v roce a začínala s obřadním odvozem posledního snopu sena z pole, který se zdobil a naložil na ozdobený žebříňák. Všechny slavnosti, které se týkaly sklizně, v tomto období, byly oslavou úrody. Každá oslava se vztahovala k jiné plodině. Sklízelo se obilí, ovoce a zelenina (Šottnerová 2006, s. 12 – 22).

2) Dušičky

Dušičky jsou svátky křesťanské víry v posmrtný život. Uctění památky zesnulých se připisuje k datu 2. listopad. Dušičky je název lidový avšak v církevním kalendáři se jmenují Svátek všech svatých a Památka zesnulých. V tento den se v kostele koná mše a věřící se za mrtvé modlí, neboť podle křesťanské víry duše zemřelých lidí se očistí od hříchů pozemského života. V tento den lidé věřili, že duše zemřelých se vracejí do světa živých a mohou jej ovlivňovat v dobrém i zlém. Tento zvyk se k nám dostal také z Ameriky, kde se mu říká Halloween a lidé se v tento den převlékají do strašidelných masek, které imitují návraty ze záhrobí a chodí koledovat. Velkou tradicí se také stalo vydlabávání dýně, nebo řepy, do které bylo poté vloženo světlo svíčky a mělo sloužit jako strašidlo políčené na děvčata při večerních prástkách (Motlová 2010, s. 205).

„Křesťanskému prostředí je u nás proti srsti zejména datum konání Halloweenu, protože světská bujarost narušuje klid předvečera Všech svatých“ (Motlová 2010, s. 208).

3) Svatý Martin

Tento svátek se slaví 11. listopadu a charakterizuje příchod zimy. V tento den se už mnohdy objevil sníh, a proto se říká, že Martin přijel na bílém koni. Martinský svátek je tedy považován za předěl teplého a studeného období a byl to významný den pro spravování obcí, kdy se konaly různé sešlosti obce, a byli vypláceni zaměstnanci obce. Svatý Martin byl voják, který je vyobrazován na svém koni a v legendách se vypráví, že obdaroval žebráka svým pláštěm, aby ho zahřál a v tu noc se pak Martinovi zjevil Kristus a Martin se stal uctívaným. Svatomartinská husa, která se v tento den pekla je starou tradicí už od 15. století. Každý v hospodářství dostal určitou část husy podle postavení, které měl v hospodářství (Motlová 2010, s. 214 – 215).

6.1.4 Zima

- **Charakteristika období:** Období zimy je plné lidových tradic a svátků. Zima je charakterizována dlouhými večery a příroda odpočívá. Lidé přestávají pracovat na polích a úroda, kterou lidé sklídili, teď využívají v hostinách. Zima je časem klidu a přináší adventní čas, který je spojený s klidem, láskou a pokorou (Mottlová 2010, s. 232).

1) Advent

Advent je latinské slovo a znamená příchod. Je to čas, kdy věřící lid čeká na příchod Mesiáše, jinak narození spasitele, Ježíše Krista. Advent trvá přibližně čtyři týdny, počet dní není přesný (nejméně 22 dní a nejvíce 28 dní). Advent začíná nedělí, která je nejbližší svátku svatého Ondřeje (30. listopadu) a končí Štědrým dnem (24. prosince). Každá z adventních nedělí má svůj církevní význam a vždy se v tento den chodilo na mše do kostelů, modlilo se a držel se půst od zábav. Advent začíná bohoslužbou, která je vždy v neděli a symbolem je zapalování svící na adventním věnci. Na každou adventní neděli se zapálí jedna svíce (Šottnerová 2009, s. 6).

Všechny adventní neděle nesou svůj název a to, první je železná, druhá bronzová třetí stříbrná a zlatá je poslední, která je nejbližší ke Štědrému dni. V dnešní době se Adventní čas slaví jinak a postrádá náboženský smysl. Je spjat s tradicí příchodu Mikuláše, čerta a anděla, s rozsvěcováním vánočního stromu na náměstích a trhy. K novodobým tradicím také patří vynášení betlémského světla, které symbolizuje den a místo Ježíšova narození. Vyrábění adventního věnce je nejznámější a nejoblíbenější novodobou tradicí. Vyrábí se nejčastěji z přírodních materiálů a větviček. Každou neděli se zapálí jedna svíce a na Štědrý den se zapalují všechny čtyři svíce a má to naznačovat ukončení adventního času (Motlová 2010, s. 237).

K adventnímu času se váže novodobá tradice, která je oblíbená zejména u malých dětí, které dostávají adventní kalendáře, které jsou plněné čokoládou a jinými sladkostmi či drobnostmi (Motlová 2010, s. 238).

2) Svatý Mikuláš

Svátek svatého Mikuláše se slaví 6. prosince. Svatý Mikuláš byl biskupem, byl štědrý a pomáhal lidem. Postava Mikuláše je historicky doložena a jeho původní jméno bylo Nicolaos. Jeho zbožný a příkladný život způsobil, že Mikuláše začali lidé uctívat a byl prohlášen za svátého. (Šottnerová 2009, s. 60). Mikulášskou tradicí se stala obchůzka s nadílkou, která se slaví v předvečer jeho svátku, tedy 5. prosince. Mikulášská nadílka, jako tradice se drží do dnes. Tyto obchůzky tvoří známou trojici Mikuláše, čerta a anděla. Mikuláš je typický bělovlasý, fousatý biskup s bílým rouchem, nebo červeným pláštěm, vysokou špičatou čepicí s křížem, které se říká mitra a velkou berlou v ruce. Nosí dětem dary. Druhý v doprovodu Mikuláše je čert, který se charakterizuje dlouhým červeným jazykem, kopytem, kožichem a rohy na hlavě. Čert nosí s sebou pytel, ve kterém si chce odnést zlobivé děti. Anděl je naopak hodný, zvoní na zvonek a zlobivé děti ponaučí o dobrém chování (Motlová 2010, s. 243).

3) Vánoce

Vánoce začínají 21. prosince a to zimním slunovratem, kdy slunce stojí nad obrátníkem Kozoroha a je nejdelší noc v roce. Církevní Vánoce jsou oslavou narození Ježíše Krista v městě Betlémě. Ježíš Kristus se stal pro lidi světlem, nově zrozeným sluncem (Motlová 2010, s. 253).

Slovo Vánoce pochází z německého slova „Winahten, nyní Weinachten“, což znamená „Svatá noc“. Vánoce občanské se běžně slaví tři dny. Tyto dny jsou Štědrý den, Boží hod vánoční a svátek svatého Štěpána. Církevní Vánoce však začínají od Kristova narození od svaté noci (24.12) až do svátku Tří králů, neboli zjevení Páně (6.1.). Vánoce jsou svátky lásky, štědrosti a splněných přání, kdy v povědomí zůstává i nyní betlémský příběh o narození Ježíše Krista, dítěte v jesličkách ve městě Betlémě (Motlová 2010, s. 252,253).

4) Štědrý den

Štědrý den je 24. prosince, do okamžiku, kdy vyšla první hvězda. Je to den, kdy lidé drželi celý den půst až do štedrovečerní večeře, aby viděli zlaté prasátko. Na Štědrý den se vykonává mnoho zvyků, které mají lidi očistit od zlých energií. Zvyky jako je zpívání vánočních koled, krájení jablka, pouštění lodiček ze skořápek, lití olova se dochovaly dodnes. Zvykem je nevstávat od štedrovečerní večeře a vkládání peněz pod

ubrus. Po štědrovečerní hostině přichází vánoční nadílka pod Vánočním stromečkem. Vánoční nadílku symbolicky zanechává lidem Ježíšek (Motlová 2010, s. 265).

5) Boží hod

Boží hod je den po Štědrém dni (25.12) a je to den narození Páně ve městě Betlémě, což je hlavní den Vánoc. V čase, který spojuje Štědrý den a Boží hod, se na počest narozeného Ježíše Krista uspořádávají v kostelích půlnoční mše. Půlnoční mše se stala společenskou událostí, která je velmi důležitá dodnes. Mše svatá je základním obřadem katolické církve na oslavu památky Ježíše Krista. Skládá se z modliteb, čtení z bible, písní a kázání. Boží hod se vyznačuje klidem a tichem. V dřívějších dobách lidé na sebe v tento den, cestou z kostela nevolali, protože panovala pověra, že by se voláním mohla přivolat smrt. Aby měl hospodář dobrou úrodu, měl vstát ráno jako první (Motlová 2010, s. 285,286).

6) Svatý Štěpán

Tento den byl výjimečný tím, že se chodilo koledovat a byl plný tradic a rituálů. Koledníci zpívali koledy o narození Ježíše Krista, přáli lidem zdraví, předávali štěstí a radost. Svatý Štěpán se připisuje k datu 26. prosince. (Motlová 2010, s. 287)

7) Silvestr a Nový rok

Silvestr a Nový rok patří mezi oslavy konce roku. Silvestr se řadí mezi mladé tradice dnešní doby, začal se slavit až ve 20. století a slaví se (31. prosince.) poslední den v roce. V dřívějších dobách se Silvestr slavil poklidněji, kdy se sešla celá rodina u stolu doma, nebo v hostincích. Dnes máme Silvestr spojený s bouřlivými oslavami nadcházejícího roku, velkými ohňostroji a s odpočítáváním posledních vteřin zbývajících roku. Bouřlivé oslavy započaly posledním dnem roku 1899, kdy se oslavoval konec 19. století a počátek moderního věku 20. století. Silvestr je věnovaný na památku světce, svatého Silvestra, který se narodil jako občan Říma a zažil pronásledování křesťanů. V roce 314 byl Silvestr zvolen papežem. Nový rok (1. ledna) navazuje na oslavy Silvestra a slaví se začátek nového roku. Od roku 1993 je i státním svátkem České republiky na počest rozdělení Československa. Na Nový rok se v lidových tradicích setkáváme s pověrou magie prvního dne v roce. V tento den se věřilo, že čím se na Nový rok začne, to bude pokračovat celý rok a k tomu se váže pořekadlo (Jak na Nový rok, tak po celý rok). V tento den se lidé snažily chovat co

nejlépe a dodnes si dávají předsevzetí, kterých se v novém roce chtějí držet (Motlová 2010, s. 293 – 295).

7 Praktická část

Praktická část je rozdělena na tři části. První část seznamuje s obecnou charakteristikou vybrané mateřské školy, kde jsem svou praktickou část realizovala a pojednává o její koncepci školního vzdělávacího programu. Druhá část praktické části pojednává o tvorbě a realizaci metodických listů, které jsem v mateřské škole realizovala a následně hodnotila. Poslední částí praktické části bakalářské práce jsou samotné, vytvořené metodické listy.

7.1 Obecná charakteristika vybrané mateřské školy

Název školy: Mateřská škola Lísteček

Adresa: Východní 270, 463 11, Liberec 30, příspěvková organizace

Kraj: Liberecký kraj

Jméno ředitele: Mgr. Dana Keltnerová

Mateřská škola Lísteček se skládá ze dvou odloučených pracovišť a třetí budova se bude nově otvírat v roce 2018. Mateřská škola Lísteček se nachází v klidné části Liberce ve Vratislavicích nad Nisou.

Budova mateřské školy je dvoupatrová a má tři oddělení. Oddělení jsou pojmenována Zelený, Modrý a Červený lísteček a jsou všechna heterogenní. Oddělení Zeleného lístečku se nachází v přízemí budovy a je plně bezbariérové. V každém oddělení je přibližně 23 dětí a kapacita školky je 65 dětí a 6 pedagogických pracovníků. V oddělení Zeleného lístečku je velká hlavní jídelna s kuchyní, kde celá školka obědvá a na svačiny je jídlo dopravováno do prvního patra pomocí výtahu. Vestibul mateřské školy je též plně bezbariérový a poskytuje informace rodičům o akcích, nebo slouží k výstavám prací dětí. Rodičům je umožněn vstup po celé mateřské škole. MŠ je vybavena spoustou pomůcek, pro výtvarnou, hudební a pracovní výchovu. Nachází se zde hudební koutek a malý ateliér k tvoření.

Koncepce školní zahrady je součástí dlouhodobého projektu, který se nazývá **Zahradní království Lístečkové víly – oheň, voda, země, vzduch jsou naši kamarádi**. Tento projekt se nenásilně snaží propojit část přírodní učebny s volnočasovými aktivitami dětí. Na zahradě rostou ovocné stromy, keře, je zde bylinkový záhon, kam děti sami mohou sázet. Týpí, tunel z vrbových proutků jako

element země. Další částí projektu je začleněn prvek stromovníku do přírodní učebny. Stromovník je přírodním prvkem a didaktickou pomůckou, která u dětí rozvíjí přirozeně kognitivní schopnosti a je sestaven z devíti druhů kmenů. Element vody je zastoupen mlhovištěm, což je zahradní zařízení nahrazující dětské bazény, či brouzdaliště. Děti mají díky tomu možnost zábavnou formou se osvěžit a otužit, což přispívá k jejich zdraví.

7.1.1 ŠVP Mateřské školy Lísteček

„Ne každá cesta se odehrává za trysku koní, do cíle se dá i dojít.“

Filosofií tohoto programu je podporovat zdraví. Zdraví tělesné, duševní a sociální – důležitá je pohoda, soulad a harmonie. Mateřská škola se snaží probouzet v dítěti aktivní zájem a chuť dívat se kolem sebe, naslouchat a objevovat, ukázat odvahu, co samo již dítě zvládne a dokáže. Prostředí ovlivňuje všechny a má vliv na zdraví a psychický stav dětí. Od roku 2015 zajišťuje MŠ Lísteček vzdělávání pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami a každé dítě se speciálními vzdělávacími potřebami má svého pedagogického asistenta. Mateřská škola lísteček je v programu Zdravá mateřská škola.

7.2 Charakteristika metodických listů

Metodické listy jsou zaměřeny na téma tradice a svátky ve výtvarné výchově s využitím přírodních materiálů. Tradice, svátky a přírodní materiály jsou zařazeny v každém metodickém listu a tvoří tak celek výtvarné činnosti. Jejich hlavním cílem je seznámit děti předškolního věku s tradicemi a svátky pomocí výtvarných činností a vytvoření kladného vztahu k přírodě s využitím přírodních materiálů ve výtvarné činnosti.

Tvorba metodických listů je plně přizpůsobena mé praxi v Mateřské škole Lísteček, kde jsem působila jako praktikantka v loňském roce 2017 a v letošním roce 2018. Tradice a svátky jsou tedy vybrány dle období praxe v mateřské škole. Metodické listy jsem plně začlenila do ŠVP a TVP vybrané mateřské školy a nevybočovala jsem od tématu, který v daném období školka měla. Metodické listy jsem přizpůsobila všem věkovým kategoriím v mateřské škole, protože Mateřská škola Lísteček, má všechna oddělení heterogenní.

Výtvarné činnosti jsem realizovala a ověřila s nejméně deseti dětmi různé věkové kategorie a následně provedla hodnocení výtvarné činnosti. Snažila jsem se všechny činnosti realizovat tak, aby byly pro děti nové a tvořivé. Tradice a svátky jsem zvolila podle toho, jaké se nejčastěji slaví v mateřských školách. V metodických listech se zaměřuji na běžné přírodní materiály, které se dají snadno sehnat a najdeme je v blízkém okolí. Pro své výtvarné činnosti jsem zvolila různé druhy rostlin, listy stromů, ovoce a zeleninu, větvičky, písek a ovčí vlnu.

Každý metodický list obsahuje téma, na které je metodický list vytvořen. Metodické listy jsem pojmenovala tak, aby děti k výtvarné činnosti motivovaly. Každý metodický list má svou vlastní charakteristiku, ve které v krátkosti seznamuji, co je obsahem a cílem daného metodického listu. Ve všech metodických listech zmiňuji výchovně vzdělávací cíle, určuji přibližnou časovou dotaci výtvarné činnosti, doporučené místo k tvorbě, věkovou skupinu dětí, pro které je výtvarná činnost vhodná, nebo se zmiňuji o alternativní výtvarné činnosti pro mladší věkovou skupinu dětí. V metodických listech určuji výtvarný problém, techniku a píši seznam všech pomůcek, které jsou k výtvarné činnosti potřeba. Motivace, postup a další výtvarné náměty jsou součástí též každého metodického listu. Hodnocení provádím u každého metodického listu a provádím ho po společném hodnocení činnosti s dětmi. Návrhy, jak činnost dělat lépe, či na určité rady upozorňuji v metodických poznámkách.

7.3 Metodické listy

7.3.1 Metodický list číslo 1

Téma: Den matek (13. května)

Název výtvarné činnosti: Srdíčka z rostlin

Přírodní materiál použitý ve výtvarné činnosti: rostliny

Charakteristika metodického listu:

Metodický list je zaměřený na téma svátek Den matek, který se slaví 13. května. Cílem tohoto metodického listu je výroba dárku pro maminku ke Dni matek, seznámení se s tímto svátkem a práce s přírodním materiálem. V této výtvarné činnosti jsem použila jako přírodní materiál různé druhy rostlin.

Výchovně vzdělávací cíl: Dítě si utváří kladný vztah k přírodě výtvarnou formou a seznamuje se s charakteristikou svátku Den matek.

Výtvarný problém:

- modelování hmoty do určitých tvarů a seznámení se s jejími vlastnostmi
- vytváření kompozice z rostlin

Časová dotace: 30 min výroba srdíček, 24 hodin schne hmota, 30 min barvení a dotváření

Doporučená místa k tvorbě: zahrada, louka – sběr rostlin, mateřská škola – tvoření

Věková skupina: 3–7 let

Techniky: otisk, malba, modelování

Pomůcky:

- samotvrdnoucí hmota, nebo keramická hlína
- čerstvé rostliny
- černá a bílá temperová barva, nebo glazura
- plochý štětec
- nůž
- sirka
- plastová podložka

- váleček
- vykrajovátko na cukroví ve tvaru srdíčka
- lesklý bezbarvý lak

Motivace:

Představení svátku dětem. Povídání si o mamince (jméno, popis, vlastnosti), co by mamince udělalo radost ke Dni matek? Návěst básničky o mamince, kterou doma mohou maminkám přednést.

Aktivita předcházející výtvarnou činnost:

Procházka na louku v okolí školky. Sbírání rostlin a pojmenování rostlin, které děti nasbíraly. Upozornění, že některé rostliny jsou chráněné a trhat se nesmí.

Postup:

1. Každé dítě dostane kus hlíny a tu zahřeje hnětením v rukách tak, aby je propracovalo do měkka.
2. Po zpracování hlíny z ní děti, nebo paní učitelka vyválí plát pomocí válečku.
3. Když je plát vyválený, děti si vyberou rostliny a vyskládají je na plát dle fantazie.
4. Pomocí válečku děti mírným tlakem zatlačí rostliny do vyváleného plátu.
5. Po zatlačení rostlin do hlíny je opatrně vyjmou.
6. Děti vykrojí pomocí vykrajovátko ve tvaru srdíčka nejhezčí část otisknuté rostliny do hmoty.
7. Když jsou srdíčka hotová, můžeme udělat v horní, střední části srdíčka díрку na zavěšení pomocí sirky.
8. Poté se srdíčko nechá 24 hodin zaschnout.
9. Po zaschnutí hmota ztvdne a děti si srdíčka nabarví. Začíná se černou temperovou barvou, která se vtírá do otisků rostlin. Po nabarvení necháme zaschnout.
10. Poslední nátěr je bílou temperovou barvou, kterou přetřeme celé srdíčko po celém povrchu.
11. Po zaschnutí barvy pedagog dětem srdíčka přelakuje bezbarvým lakem.

Přízpůsobení mladší věkové kategorii dětí:

Mladším dětem pomůžeme s válením hmoty, nebo jim předáme již vyválenou placku z hmoty, na kterou si položí rostlinu a zatlačí do hmoty a poté z ní vykrájí srdíčka pomocí vykrajovátko.

Další výtvarné náměty:

Jako navazující výtvarnou činnost jsme ze zbylé hmoty vytvořily velké společné srdce stejným způsobem jako jednotlivá srdíčka pro maminky. Velké srdce jsme po zaschnutí pověsily ve školce na zeď.

Hodnocení činnosti:

Před výtvarnou činností jsme s dětmi šli na louku, kde každý nasbíral několik druhů rostlin. Na zahradě nám rostl jetel, kontryhel, a různé rostliny, které jsme ve výtvarné činnosti využili. Na tvoření, jsem použila jeden pracovní stůl, na který jsem připravila pomůcky a nasbíraný přírodní materiál. Pracovala jsem vždy s jedním dítětem intenzivně, protože to byla pracnější činnost. Zajistila jsem dětem názornost a měly dostatek příležitostí k pozorování a příkladů k napodobování a podněcovala jsem děti k samostatnému tvoření a do jejich tvoření jsem nezasahovala. Dětem jsem pouze pomáhala s válením hmoty, jelikož na vzduchu rychle tuhla. Děti, které čekaly na váleček, hnětly hmotu, aby nám zůstala teplá a dobře tvárná a tím procvičovaly jemnou motoriku. Na uválenou placku z hmoty si děti samy vyskládaly rostlinky a lehce přejely válečkem, aby se do hmoty otiskly. Děti měly radost z poznávání nové výtvarné činnosti a spolupracovaly navzájem mezi sebou. Po otisknutí rostlinek do hmoty jsem dětem názorně ukázala vykrajování. Dala jsem dětem svobodnou volbu vybrat si otisknuté místo rostlin, které se jim nejvíce líbí. Tato výtvarná činnost byla na několik dní, tudíž se děti těšily na dokončení srdíčka pro maminku. Při barvení srdíček jsem pracovala s větším množstvím dětí najednou a zajistila jsem dostatek času na realizaci pro každé dítě v individuálním tempu. Dokončená srdíčka si děti odnesly domů a daly své mamince ke Dni matek.

Metodické poznámky:

- Rostliny by měly být čerstvé, ne sušené, protože sušené rostliny se hodně drolí a v hlíně zůstávají zbytky.

- Při vykrajování volíme nejvíce otisknutá místa, kde se rostlina nejlépe otiskla do hlíny.
- Při vykrajování dáváme pozor na ostrou hranu vykrajovátko.
- Pro splnění podmínky přírodního materiálu by bylo vhodné použít místo samotravnoucí hmoty, keramickou hlínu, tu lze použít v případě, že mateřská škola vlastní pec, nebo má možnost vypálení jinde.
- V případě keramické hlíny použijeme glazuru na keramiku.

7.3.2 Metodický list číslo 2

Téma: Vánoce – Štědrý den (24. prosince)

Název výtvarné činnosti: Vánoční stromeček z jehličí

Přírodní materiál použitý ve výtvarné činnosti: jehličí, koření

Charakteristika metodického listu:

Tento metodický list je zaměřený na vánoční čas a Štědrý den a seznamuje děti s prací s přírodním materiálem. V tomto metodickém listu jsem využila lesní přírodní materiál - jehličí, které si děti nasbíraly a také různé druhy koření (pepř celý, nové koření, badyán). Cílem tohoto metodického listu je seznámení dětí s přírodním materiálem, některými druhy koření a samotná výtvarná činnost.

Výchovně vzdělávací cíl: Děti si vytváří kladný vztah k přírodě výtvarnou formou a pracují s přírodním materiálem, seznamují se s charakteristikou svátku Vánoce a tradicemi Štědrého dne.

Výtvarný problém:

- lavírování – zapouštění barvy do vody a vytváření barevných stop
- pozorování různorodosti kresebných záznamů

Časová dotace: 30 minut

Doporučené místo k tvoření: les – sběr přírodního materiálu, mateřská škola - tvoření

Věková skupina: 5–7 let

Technika: malba vodovou barvou, lavírování

Pomůcky:

- přírodní materiál (jehličí)
- koření (badyán celý, pepř celý, nové koření)
- vodové barvy

Přizpůsobení mladší věkové kategorii dětí:

Mladší věkové kategorii pomůžeme zejména s lepením jehličí a koření.

Motivace:

Povídání si na téma Vánoce. Zda se děti těší, co si přejí dostat od Ježíška pod stromeček, jaké tradice a zvyky znají a jaké doma dělají během Štědrého dne. Povídání si o tradicích Vánoc, které se dodržují. Poslech vánočních koled při tvoření. Experiment s borovými šiškami – pozorování šišky, jak se rozevívá v teple.

Aktivity předcházející výtvarnou činnost:

Procházka do lesa a sběr přírodního materiálu, který jsme použili ve výtvarné činnosti. Určování druhů šišek a názvů stromů.

Postup:

1. Připravíme si šablonku vánočních stromečků a obkreslíme ho na čtvrtku.
2. Obkreslený vánoční stromeček vystříhneme a nanese štětcem na něj vodu a začneme s lavírováním. Na lavírování zvolíme vodové barvy, které se dobře rozpívají, a rozmýváme je vodou.
3. Po lavírování necháme vánoční stromečky zaschnout a mezitím si připravíme přírodní materiál (jehličí, koření).
4. Na zaschlý stromeček nanese lepidlo v tubě, které nezanechává stopy, a stromeček posypeme jehličím.
5. Na dozdobení použijeme koření (badyán, nové koření, pepř celý).

Další výtvarné náměty:

Vánoční řetěz z šišek: Z nasbíraných šišek jsme společně vytvořili s dětmi vánoční řetěz. Šišky jsme ozdobili a pověsili na dlouhý provaz z juty a udělali z něj výzdobu v mateřské škole.

Hodnocení činnosti:

Před samotnou výtvarnou činností jsme s dětmi šly do lesa nasbírat přírodní materiál, který využijeme na výtvarnou činnost. Šlo se cíleně do jehličnatého lesa, protože jsme na výtvarnou činnost potřebovali jehličí. Během sbírání přírodního materiálu jsme sbíraly i šišky. Šišky jsme sbírali v zimě, takže šišky byly zavřené, proto než jsme s nimi začali pracovat, museli jsme je dát na radiátor, aby se otevřely. Tento experiment jsem zvolila jako jeden z hlavních prvků motivace k výtvarné činnosti. Díky tomuto přírodnímu jevu jsme si povídali o tom, jak šiška reaguje na zimu a teplo, i když

už není součástí stromu, což děti velmi zaujalo. Z bezpečnostního hlediska nenecháváme šišky na topení bez dozoru dospělé osoby a upozorníme děti, že tento experiment nesmí dělat nikdy samy.

Výtvarnou činnost jsem rozložila do dvou dnů, kdy první den proběhl sběr přírodnin, experiment a druhý den samotné výtvarné tvoření.

Seznámila jsem děti s výtvarnou technikou lavírování a děti si zkoušely zapouštět barvu do vody. Nejprve jsme zkoušeli lavírovat na samotné čtvrtky více barev dohromady, aby si děti vyzkoušely práci s barvami. Při výtvarné činnosti jsem dětem byla nápomocná a do jejich práce jsem nijak nezasahovala. Snažila jsem se, aby každé dítě pracovalo individuálně podle svého tempa. Rozdělila jsem výtvarnou činnost na dvě stanoviště, kdy na prvním stanovišti děti lavírovaly a na druhém zdobily stromečky přírodním materiálem. Hodnocení jsme provedly společně po dokončení výtvarné činnosti, kdy jsme si s dětmi vytvořily z hotových výtvarných prací výstavu v mateřské škole.

Metodické poznámky:

- Pozor na příliš vody na čtvrtce, která by mohla porušit strukturu čtvrtky.
- Na lavírování jsou vhodné též anilinové barvy, kterými získáme intenzivnější barevný pigment.

7.3.3 Metodický list číslo 3

Téma: Máj (1. května)

Název výtvarné činnosti: Paleta barev naší přírody

Přírodní materiál použitý ve výtvarné činnosti: pigmenty přírodních materiálů

Charakteristika metodického listu:

Tento metodický list má podpořit kladný vztah k přírodě a ukázat dětem, že příroda nám nabízí velkou škálu barev. Představuje dětem, že v přírodě nalezneme nespočet druhů přírodních pigmentů, kterými lze obarvit papír. Cílem metodického listu je seznámení s charakteristikou svátku Máj a vybarvení květu ze čtvrtky přírodním materiálem s pigmentem, který nalezneme okolo nás.

Výchovně vzdělávací cíle: Dítě vnímá přírodu jako zdroj barev a vytváří si kladný vztah k přírodě. Seznamuje se s charakteristikou svátku Máj a pracuje s přírodním materiálem ve výtvarné výchově.

Výtvarný problém:

- upevňování druhů barev a tónů barevnost.
- vnímání a využívání přírody jako zdroj barev

Časová dotace: 45 min

Organizace: venku na zahradě, na louce

Věková skupina: 3–7 let

Technika: malba přírodním materiálem

Pomůcky:

- čtvrtky na vytvoření květu
- nůžky na vystřížení květu
- přírodní materiál s pigmenty

Přízpůsobení mladší věkové kategorii dětí:

Tato činnost je pro děti velmi jednoduchá a tvořivá. Činnost byla pro děti nová, ale přesto pro mladší věkovou kategorii dětí nebyla nijak obtížná. Jediný problém je získávání barvy z přírodního materiálu. Malé děti měly problém s obarvením květu ze čtvrtky, protože na přírodní materiál dostatečně netlačily. Můžeme jim pomoci tím, že jim ukážeme jak vést zápěstí ke krouživému pohybu a zkusit přimáčknout přírodní materiál ke čtvrtce, aby pustil barvu.

Motivace:

Tuto výtvarnou činnosti bych zapojila v době, kdy se děti učí a upevňují si barvy. Kladení otázek typu: Šel by květ ze čtvrtky obarvit něčím z přírody? Rozvoj jemné motoriky a tvoření barevných kroužků na čtvrtku z přírodních materiálů s pigmenty. Hledání rostlin a přírodního materiálu s pigmenty na zahradě a učení jejich názvů.

Aktivitty předcházející výtvarnou činností:

Upevňování druhů barev, hry na upevňování barev. Povídání si o příchodu jara, které se také nazývá barevné období, kdy se příroda probouzí a zbarvuje se. Povídání si na téma tradice a svátky, jaké svátky se slaví na jaře a procházka na rozkvetlou louku.

Postup:

1. Vyrobit šablonu květu, kterou si děti obkreslí a vystříhnou.
2. Donést, nebo najít v přírodě materiál s pigmenty.
3. Nanést pigmenty na vystřižený květ a pomocí nich ho vybarvit.

Další výtvarné náměty:

Další výtvarná činnost navazovala na předchozí výtvarnou činnost. Děti měly za úkol společně namalovat velký strom, na který poté nalepily květy, které vytvořily pomocí přírodních pigmentů. Vznikl nám velký rozkvetlý strom, kterým jsme vyzdobili vchodové dveře do třídy Zeleného lístečku.

Hodnocení činnosti:

Tato výtvarná činnost byla pro děti úplně nová a s přírodními pigmenty pracovaly poprvé. S dětmi jsme si povídali o tom, zda je možné obarvit tento květ ze čtvrtky něčím z přírody.

Touto otázkou jsem se snažila podněcovat děti k samostatnému objevování. Tato výtvarná činnost byla hodně experimentální a vycházela z bezprostředního života a okolí dětí. Děti se navzájem motivovaly a půjčovaly si přírodniny mezi sebou a snažily se je pojmenovávat. Většina přírodních pigmentů byla z rostlin, které děti našly na zahradě mateřské školy, ale pro větší ukázkou barevných pigmentů naší přírody jsem dětem přinesla v miskách i borůvky, plody rakytníku a arónii, které mají velmi výrazný pigment. Dala jsem na tuto činnost více času, aby každé dítě mělo dostatek času dokončit květ v individuálním tempu a nepřerušovala jsem je. Po dokončení květů jsme si s dětmi povídali o tom, jak se jim výtvarná činnost líbila a co by s květy dále chtěly udělat. Většina dětí si je chtěla odnést domů, ale všem se nakonec velmi líbil nápad jednoho chlapce, který navrhl, že bychom mohli nakreslit velký strom a na něj květy nalepit. Tento nápad sloužil k následující výtvarné činnosti.

Metodické poznámky:

- Vysvětlit dětem, že většina přírodních barviv jsou před zaschnutím sytě barevná, ale po zaschnutí mohou změnit barvu.
- Po dokončení květu je dobré květ nechat delší dobu usušit a odstranit z něj zbytky přírodnin.

7.3.4 Metodický list číslo 4

Téma: Letní slunovrat

Název výtvarné činnosti: Sluníčka z barevných písků

Přírodní materiál použitý ve výtvarné činnosti: písek

Charakteristika metodického listu:

Tento metodický list má děti seznámit s přírodním materiálem, pískem a má navodit příjemnou atmosféru přicházejícího léta a oslav letního slunovratu.

Výchovně vzdělávací cíl: Dítě si vytváří kladný vztah k přírodě. Seznamuje se s charakteristikou letního slunovratu a pracuje s přírodním materiálem ve výtvarné výchově.

Výtvarný problém:

- objevování a pozorování vlastností písku
- hledání barev, tvarů a rytmů, opakování barevné kompozice

Časová dotace: 30 – 40 min

Doporučená místa k tvorbě: zahrada mateřské školy

Věková skupina: 3–7 let

Výtvarný problém:

- objevování a pozorování vlastností písku
- hledání barev, tvarů a rytmů, opakování barevné kompozice

Technika: kresba

Pomůcky:

- barevné křídly
- písek – jemný
- čtvrtka – A4
- žlutá pastelka
- struhadlo
- šablony různé velikosti kruhů

Přízpůsobení mladší věkové kategorii dětí:

Mladší věkové kategorii pomáháme s nanášením lepidla a odstraňováním písku ze sluníčka, aby se nerozsypal.

Motivace:

Povídání si o přicházejícím ročním období, o slunci a teplém počasí. Děti seznámíme se základní charakteristikou letního slunovratu a s přírodním materiálem – pískem, který využíváme v této výtvarné činnosti. Připravíme pro děti několik stanovišť s cílem poznávání písku a jeho vlastností. Stanoviště můžeme rozdělit na stanoviště táců vysypaných pískem, do kterých mohou děti prstem kreslit, stanoviště misek, ve kterých zkoumají písek pomocí hmatu, stanoviště, kde si děti vyzkouší jak těžký je namočený a suchý písek.

Aktivity předcházející výtvarnou činnost

Tuto výtvarnou činnost jsem zvolila v době, kdy děti s paní učitelkou procvičovaly předmatematické představy a barvy. Předmatematické představy jsme procvičovali pomocí různých tvarů a velikostí nádob, do kterých jsem nasypala stejné množství písku, a děti měly za úkol říct, zda je v některé nádobě více, méně, či stejně písku. Poté jsme si vysvětlili optický klam.

Další aktivitou, která předcházela výtvarnou činnost, bylo obarvení písku křídami. Barevné křídý jsem opatrně nastrouhala pomocí struhadla do misek, které děti poté sypaly do dalších misek s pískem, a tím se nám písek obarvil.

Postup:

1. Připravíme si barevné písky a to tak, že si připravíme několik misek s pískem a do každé nastrouháme jinak barevnou křídou a promícháme.
2. Předkreslíme dětem šablony slunce, které obkreslí a vystříhnou. Pomocí šablon s menším průměrem obkreslí vnitřní kružnice.
3. Do každé kružnice mají děti za úkol nanést lepidlo a poté vysypat potřenou část lepidlem obarveným pískem.
4. Zbylý písek ze sluníčka vždy vysypeme zpět do misky.
5. Takto střídáme různé barvy písku, až posypeme a obarvíme celé sluníčko,

6. Hotová sluníčka dokončíme nalepením větviček ze spodu sluníčka, které vytvoří paprsky.

Další výtvarné náměty:

Vytváření obrazců z kamínků, semínek. Nemusí již navazovat na tvar sluníčka, ale může to být pouze kompozice z přírodních materiálů do určitého tvaru.

Hodnocení činnosti:

Tato výtvarná činnost byla velmi propojena s aktivitami, které jí předcházely. Děti se seznámily s přírodním materiálem již v předchozích aktivitách. Výtvarná činnost byla pro mladší věkovou kategorii dětí obtížnější, ale všechny děti s menší pomocí tvořily sluníčka samy. Problém byl při nanášení lepidla do předem nakreslených kružnic, kdy děti nanášely lepidlo přes okraje a barvy se jim ve výsledku lehce smíchaly dohromady. Toto smíchání barev však působilo nakonec velmi hezky a některé děti zkoušely míchání ze zvědavosti také. Snažila jsem se, aby výtvarná činnost děti bavila a měly radost z dokončené výtvarné činnosti, což se u velké většiny dětí povedlo. Děti byly touto výtvarnou činností zaujaty a každý si sluníčko odnesl po dokončení domů.

Metodické poznámky:

- U této výtvarné činnosti je důležité upozornit děti, aby dbaly na opatrné zacházení s pískem, protože je velmi jemný a snadno se rozsype.
- U této výtvarné činnosti je dobré mít u jednoho pracovního stolu maximálně pět dětí a písek mít ve větších, hlubších miskách, aby se snadno nerozsypal.

7.3.5 Metodický list číslo 5

Téma: Velikonoce

Název výtvarné činnosti: Beránci z vlny

Přírodní materiál použitý ve výtvarné činnosti: ovčí vlna

Charakteristika metodického listu:

Metodický list je zaměřený na téma Velikonoce a seznamuje děti s prací s přírodním materiálem (ovčí vlnou, zeminou a semínky). Cílem tohoto metodického listu je vyrobit si beránka jako velikonoční dekoraci a připravit pro něj ohrádku s travičkou, kterou děti sami vypěstují.

Výchovně vzdělávací cíl: Děti se seznamují s přírodním materiálem formou výtvarné činnosti a vytváří si kladný vztah k přírodě. Seznamují se se základní charakteristikou Velikonoc.

Výtvarný problém:

- vystihnout charakteristického tvaru a jeho dotvoření dle reality
- řešení kompozice plošné a prostorové tvorby

Časová dotace: 45 min

Doporučená místa k tvorbě: mateřská škola - tvoření u pracovního stolu

Věková skupina: 3-7 let

Výtvarný problém:

- vystihnout charakteristického tvaru a jeho dotvoření dle reality
- řešení kompozice plošné a prostorové tvorby

Technika: malba, kresba

Pomůcky:

Na ovečku:

- čtvrtky
- šablonku ovečky velikosti (cca 15 cm)
- pastelky
- lepidlo – Herkules

- špejle
- ovčí vlna

Na ohrádku:

- kelímky od jogurtů, nebo od tvarohů
- zeminu
- nádobu na zeminu
- lopatky na nabírání zeminy
- semínka velikonočního osení, trávy
- rozprašovač na vodu
- ozdobná lepicí páska

Přizpůsobení mladší věkové kategorii dětí:

Pro mladší děti připravíme již vystřižené beránky a při dokreslování obličejů a částí beránka, které, nebudou zakryté vlnou, můžeme mladším dětem poskytnout vzorovou ukázkou pro inspiraci. Dětem pomáháme i s přilepením vlny a špejle na zadní část beránka. Při sázení jsme též nápomocní.

Motivace:

Motivaci jsem zvolila již na začátku března a to proto, aby dětem stihla vyrůst travička z velikonočního osiva. Proto bylo potřeba začít s tvořením beránků brzy a děti si mohli beránka v ohrádce odnést domů. Toto jsem zvolila jako motivaci, kdy děti nevěděly, jak bude vypadat výsledek, a měly motivaci ve formě překvapení.

Aktivita předcházející výtvarnou činností:

Návštěva divadla a pohádky O Statku, kde hrál hlavní roli beránek a velikonoční kuřata. Seznámení s přírodním materiálem vlnou, se kterou jsme poté pracovali ve výtvarné činnosti. Komunikační kruh – ve kterém jsme si povídali o pohádce a využila jsem situace, kde byly děti plné dojmů z pohádky a ukázala jsem jim pravou vlnu z ovečky. Většina dětí uhádla, co to je, což mě mile překvapilo, avšak některé děti se vlnou setkaly na živo poprvé. Měly radost z toho, že si mohou vyzkoušet něco nového s přírodním materiálem, vlnou.

Postup:**Beránek:**

1. Připravíme si šablonku beránka, která je přibližně 15 cm široká.
2. Šablonku beránka si dítě obkreslí na čtvertku a poté vystříhne.
3. Vystřiženému beránkovi namalují děti obličej a vybarví nohy.
4. Poté nanesou na tělo beránka lepidlo a lepí na něj natrhané kousky ovčí vlny.
5. Po nalepení ovčí vlny si z druhé strany beránka přilepí izolepou špejli.
6. V této fázi je beránek hotový a necháme ho hodinu schnout.

Další výtvarné náměty:

Dalším výtvarným námětem bylo vytvoření ohrádky pro ovečku z velikonočního osiva.

Postup:

1. Připravíme si kelímky od tvarohů podle počtu dětí a nalepíme na něj ozdobnou lepicí pásku.
2. Do kelímku nasypeme zeminu skoro po okraj.
3. Na zeminu nasypeme semínka velikonočního osiva a lehce rozmístíme po celé ploše ohrádky.
4. Na semínka je potřeba dát ještě zeminu tak, aby semínka osiva byla zakrytá.
5. Ohrádku zalijeme a zapícheme doprostřed beránka na špejli.

Hodnocení činnosti:

Jak jsem již zmínila, tato výtvarná činnost byla realizována se všemi dětmi v mateřské škole, což je okolo 60 dětí. Díky tomu se tato výtvarná činnost rozložila do několika dní. Asi tři dny jsem s dětmi tvořila samotné beránky a poté se udělal jednodenní zahradní ateliér, kam mi postupně za celé dopoledne byly posílány všechny děti z mateřské školy.

Před tvořením jsem se zamýšlela nad tím, kolik materiálu budu potřebovat, protože s takto velkým počtem dětí jsem nikdy ve výtvarné činnosti nepracovala, takže jsem si neuměla představit, kolik materiálu bude spotřebováno. V tomto mi hodně pomohla má vedoucí paní učitelka, která mi většinu materiálu zajistila z mateřské školy.

Výtvarnou činnost jsem vedla zcela sama a pracovala jsem vždy s pěti dětmi u stolečku. Každé skupince dětí jsem vysvětlila postup výtvarné činnosti a zajistila jsem pro mladší děti názornost. Názornost jsem poté nechávala volně všem dětem, protože se nám beránci začaly hromadit v herně a děti se často inspirovaly od ostatních. Snažila jsem se nabídnout dětem možnost vybrat si svobodně z většího množství výtvarného materiálu a nechala jsem děti pracovat s vlastními nápady a způsobem jejich zpracování. Proto nevzniklo velké množství stejných beránků, ale každé dítě ho pojalo podle své fantazie.

Při práci s vlnou jsem dětem názorně ukazovala, jak se z vlny tvoří kuličky, které se poté lepily na beránka. Některé děti kuličky netvořily a zkoušely vlnu pouze přikládat, nebo jí jen natrhaly na malé kousky a poté nalepily na tělo beránka, což vypadalo také velmi zajímavě. V této výtvarné činnosti děti rozvíjeli představivost, fantazii a tvořivost.

V zahradnickém ateliéru se dětem líbilo ještě víc a některé děti si chtěly vyrobit ještě jednoho beránka navíc, tak jsem dětem toto přání umožnila. Při sázení jsem dětem nejprve názorně ukázala, jak se s hlínou zachází, jak se sází semínka a poté jim do činnosti nezasahovala, pouze jsem byla nápomocná, když někdo potřeboval pomoci. Práce s přírodním materiálem vychází z bezprostředního života a nejbližšího okolí dětí. Na závěr děti zeminu navlhčily rozprašovačem, což dělalo většinu dětí problémy, protože rozprašovač byl velký, ale vzájemně si pomáhaly.

Metodické poznámky:

- Při lepení vlny je důležité nanášet hodně lepidla, jinak vlna na beránkovi nedrží dobře.
- Při zadávání výtvarné činnosti je dobré dětem říct, jaké části beránka budou bez vlny a budou vybarvené. Hodně dětí mělo ve zvyku nanášet lepidlo i na části, které se měly pouze vybarvit.
- V závěrečné fázi, kdy se beránek zapichuje do hlíny, se musí špejle rozlomit na polovinu, protože jinak beránek přepadává z kelímku. Dobré je volit kelímek vysoký, ze kterého beránek nepřepadává.

7.3.6 Metodický list číslo 6

Téma: Sklizeň a dožínky

Název výtvarné činnosti: U nás na poli

Přírodní materiál použitý ve výtvarné činnosti: cibule, hlávky zelí, česnek

Charakteristika metodického listu:

Metodický list je zaměřený na podzimní téma Sklizeň a Dožínky. Cílem metodického listu je seznámení s přírodním materiálem konkrétně zeleninou a seznámení dětí s příchodem období sklizně.

Výchovně vzdělávací cíl: Děti se seznamují s přírodním materiálem a jeho vlastnostmi formou výtvarné činnosti a vytváří si kladný vztah k přírodě. Děti se seznamují s principem tisku a s tvořením s barvami.

Výtvarný problém:

- experimentování a hra s barevnými prvky
- vytváření libovolné kompozice otisknuté zeleniny

Časová dotace: 30 minut

Doporučená místa k tvorbě: zahrada mateřské školy, nebo tvoření u pracovního stolu v mateřské škole

Věková skupina: 3-7 let

Technika: tisk z výšky

Pomůcky:

- zelenina (cibule, česnek, hlávka zelí)
- čtvrtky
- nůž na rozkrojení zeleniny na polovinu
- temperové barvy
- štětce
- misky na barvu

Přízpůsobení mladší věkové kategorii dětí:

Zjednodušení této činnosti není potřeba, protože výtvarná činnost je vhodná i pro mladší věkovou kategorii.

Motivace:

Poznávání zeleniny, kterou přineseme dětem do mateřské školy v košíku. Rozdělování zeleniny na to jaká dětem nejvíce chutná, jakou děti znají a pěstují jí na zahradě v záhonku. Určování barev, které má zelenina a jestli může mít i jinou barvu. Motivace k vytvoření vlastní zeleninové zahrádky, která může být různobarevná.

Aktivity předcházející výtvarnou činností:

Práce na záhonkách na zahradě mateřské školy.

Postup:

1. Připravíme si zeleninu, kterou rozkrojíme na polovinu a poté natřeme libovolnou temperovou barvou.
2. Natřené poloviny zeleniny otiskneme na čtvertku a tvoříme libovolné kompozice.
3. Poté necháme zaschnout.

Hodnocení činnosti:

Tuto výtvarnou činnost jsem s dětmi dělala v období sklizně a povídali jsme si o svátcích, které se pojí se sklizní. Výtvarnou činnost jsem tvořila s dětmi různé věkové kategorie a to i s tříletými dětmi, kterým výtvarná činnost nedělala problémy a byla pro ně jednoduchá. Dala jsem dětem na výběr z výtvarných pomůcek a nechala jsem každé dítě pracovat v individuálním tempu. Byla jsem dětem při tvoření nápomocná a snažila jsem se o to, aby každé dítě rozvíjelo svou vlastní fantazii a nepředkládala jsem jim vzory, nýbrž pouze inspirace. Předcházející činnost této výtvarné činnosti byla práce na záhonku na zahradě v mateřské škole, která děti velmi motivovala na tuto výtvarnou činnost. Velkou motivací jim byl také košík plný zeleniny, o které jsme si s dětmi povídali a zkoušeli jí pojmenovat. Dětem jsem rozpůlila několik druhů zeleniny a ptala jsem se dětí, která zelenina má zajímavou strukturu, která by vypadala hezky otisknutá. Zkoušely si po rozkrojení zelenině přejíždět prsty a vnímaly tak strukturu i hmatem, který je velmi důležitý na rozvoj jemné motoriky. Po seznámení se zeleninou a obdobím

sklizně, které děti probíraly v rámci tematického plánu v ŠVP mateřské školy, jsme započali výtvarnou činnost.

Další výtvarné náměty:

Vytvoření společného strašáka do pole z otisku zeleniny. Společná práce všech dětí z mateřské školy na velký formát čtvrtky. Strašákovi do pole můžeme dokreslit obličej tuší, nebo vodovými barvami. Kreslení obrázků podle fantazie, co nám vzniklé otisky zeleniny připomínají?

Metodické poznámky:

- Zelenina by měla být čerstvá, aby se struktura dobře otiskla na čtvrtku.
- Je dobré volit rozměry zeleniny ve vztahu k velikosti čtvrtky.
- Rozpůlení zeleniny nožem provádí vždy učitelka.

8 Celková reflexe a diskuse

Výtvarná výchova je velmi důležitou součástí vzdělávání dětí předškolního věku, protože rozvíjí fantazii a kreativní schopnosti u dětí. Měla by být součástí každého dne v mateřské škole a měla by dětem něco užitečného a zajímavého předat. Děti by měly ve výtvarné výchově tvořit spontánně, individuálně a nemělo by se jim do tvoření zasahovat, protože každé dítě zobrazuje reálný svět jinak, podle toho, jak ho vnímá. Proto jsem výtvarnou výchovu zvolila jako stěžejní téma pro svou bakalářskou práci, ve které se snažím dětem nepředávat stereotypní výtvarné činnosti, ale netradiční činnosti, které využívají přírodní materiál a kladou důraz na pozitivní vztah k výtvarné výchově a přírodě. V rámci mé praxe v MŠ Lísteček jsem se cíleně věnovala tomuto tématu, protože MŠ Lísteček je zaměřena především na výtvarnou a environmentální výchovu a kladou důraz na pozitivní vztah k přírodě. V MŠ Lísteček jsem získala velké množství zkušeností. Hlavním cílem praktické části bakalářské práce bylo vytvoření nejméně pěti metodických listů a jejich realizace s dětmi předškolního věku. Metodické listy jsou zaměřené na výtvarné činnosti na téma tradice a svátky, které využívají přírodní materiál. Cílem mé praktické části bakalářské práce bylo vytvoření kladného vztahu k přírodě a seznámení předškolních dětí se základní charakteristikou tradic a svátků, které se nejčastěji slaví v mateřských školách. Proto ve většině metodických listů jsou stěžejní předcházející činnosti, které byly realizované v přírodě, aby kladly důraz na pozitivní vztah k přírodě a motivovaly děti k následné výtvarné činnosti. Metodické listy jsem se snažila realizovat tak, aby mohly sloužit jako přípravy, nebo inspirace na výtvarné činnosti pro učitelky v mateřských školách.

Metodické listy nesou jak výtvarnou činnost, tak pracovní činnost a tyto dvě činnosti kombinuji ve většině metodických listů, protože práce s přírodním materiálem vyžaduje také pracovní činnosti, které jsou však prokládány vždy plně výtvarnou činností. V metodických listech zmiňuji věkovou kategorii vždy jako předškolní děti (3–7 let), protože jsem výtvarné činnosti realizovala v heterogenních odděleních a měla jsem jak mladší věkovou kategorii dětí, tak předškolní věk dětí. Proto sem v metodických listech zařadila kategorii - **Přizpůsobení mladší věkové kategorii dětí**, ve které se zmiňuji o usnadnění a přizpůsobení, nebo individuálnímu způsobu plnění výtvarné činnosti mladší věkové kategorii dětí. Též časová dotace nikdy není přesně určená, nýbrž se musí počítat s individuálním tempem každého dítěte, které jsem

respektovala. Metodické listy jsem zaměřila na tradice a svátky a s nimi spojené roční období.

Realizace metodických listů nese několik změn, které jsem měnila až v průběhu realizace na základě mého pozorování, nebo zpětné vazby od mé cvičné paní učitelky na praxi. Jednalo se zejména o náročnost výtvarné činnosti a následné přizpůsobení výtvarné činnosti mladší věkové kategorii dětí. Tyto změny vždy uvádím v hodnocení výtvarné činnosti. Ověření metodických listů jsem provedla na základě zpětné vazby mé cvičné paní učitelky a mého vlastního hodnocení zúčastněného pozorování výtvarné činnosti a tyto metodické listy mohou sloužit jako inspirace po individuálních změnách učitelkám v mateřských školách.

Během realizace výtvarných činností jsem nabyla dojmu, že děti v Mateřské škole Lísteček jsou zvyklé projevovat svou fantazii a využívat jí ve výtvarných činnostech, mají kladný vztah k přírodě a jsou k tomu vedeny. Děti nepotřebují pracovat podle předlohy, naopak se MŠ Lísteček snaží o neidentické výtvořiny dětí, proto jsem se snažila dětem nepředkládat vzory. Toto téma bakalářské práce by se dalo uchopit v budoucnu jako celoroční projekt, který by se zabýval všemi základními vybranými tradicemi a svátky v průběhu roku, které se nejčastěji slaví v mateřské škole a mohl by navázat na ekologickou, environmentální výchovu, s jejíž pomocí by rozvíjel kladný vztah u dětí předškolního věku.

Závěr

Bakalářská práce se zaměřuje na tradice a svátky ve výtvarné výchově s využitím přírodních materiálů. Cílem práce byla rešerše odborné literatury a tvorba nejméně pěti metodických listů a jejich následná realizace s dětmi předškolního věku. Metodické listy měly za cíl seznámit děti s přicházejícím svátkem, tradicí, či ročním obdobím a prací s přírodním materiálem. Při realizaci jsem zjistila, že Mateřská škola Lísteček vede děti ke kladnému vztahu k přírodě a je zaměřena na výtvarnou výchovu. Děti, se kterými jsem výtvarné činnosti realizovala, dokázaly při výtvarných činnostech zapojit fantazii a tvořily podle momentálního rozpoložení. Při všech výtvarných činnostech jsem byla dětem nápomocná a snažila jsem se děti motivovat přímým kontaktem s přírodou a to v rámci každodenní procházky po okolí. Výtvarné činnosti byly předcházeny tematickým povídáním o daném svátku a seznamovaly děti s tradicemi přicházejícího svátku. Metodické listy nebyly realizovány pouze na téma tradice a svátky, nýbrž seznamovaly i s ročním obdobím.

Během realizace praktické části mé bakalářské práce jsem získala nové a cenné informace a zkušenosti s dětmi předškolního věku, které bych v budoucnu ráda využila. Velkým přínosem mi byla Mateřská škola Lísteček, kde jsem celou praktickou část bakalářské práce realizovala a zpětná vazba z pozitivních reakcí dětí. Metodické listy jsem tvořila za účelem inspirace pro pedagogy a dosažení mých cílů, které byly naplněny při každé výtvarné činnosti.

Zdroje

Seznam použité literatury

- BUREŠ, J., JAKUBKA, Z., JAKUBKOVÁ, V., 1996. *Ekologická výchova v mateřských školách*. 1. vyd. Pardubice: TASK klub – Ekocentrum PALETA.
- HAZUKOVÁ, H., 2011. *Výtvarné činnosti v předškolním vzdělávání*. 1. vyd. Praha: Dr. Josef Raabe, s.r.o. ISBN 978-80-87553-30-5.
- JANČAŘÍKOVÁ, K., KAPICIÁNOVÁ, M., 2013. *Činnosti venku a v přírodě v předškolním vzdělávání*. 1. vyd. Praha: Dr. Josef Raabe. ISBN 978-80-7496-071-0.
- KICKBUSCH A., RITTER U., STEINMEYER M.. *Tvoříme z přírodních materiálů: nejhezčí nápady pro šikovné ruce*. Vyd. 1. Alpress, 2006, ISBN 80-736-2305-6.
- LANGHAMMEROVÁ, J., 2008. *Čtvero ročních dob v lidové tradici*. 1.vyd. Praha: Petrklíč. ISBN 978-80-7229-171-7.
- LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D., 2006. *Vývojová psychologie*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Grada. ISBN 80-247-1284-9.
- LOKŠOVÁ, I., LOKŠA, J., 2003. *Tvořivé vyučování*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 80-247-0374-2.
- MAŇÁK, J., 1998. *Rozvoj aktivity, samostatnosti a tvořivosti žáků*. 1. vyd. Brno:
- MOTLOVÁ, M., 2010. *Český rok od jara do zimy*. 1. vyd. Ilustrace Tomáš Řízek. Praha: Fortuna Libri. ISBN 978-80-7321-522-4.
- SVOBODOVÁ, J., 2016. *Nejkrásnější nápady z přírodních materiálů*. 1. vyd. Brno: Albatros. ISBN 978-80-264-1195-6.
- ŠOTTNEROVÁ, D., 2007. *Jaro*. 1. vyd. Ilustrace Jitka Tláskalová, Dagmar Šottnerová. Olomouc: Rubico. ISBN 978-80-7346-074-7.
- ŠOTTNEROVÁ, D., 2005. *Velikonoce*. 2. vyd. Ilustrace Jitka Tláskalová, Dagmar Šottnerová. Olomouc: Rubico. ISBN 80-7346-044-0.
- ŠOTTNEROVÁ, D., 2006. *Léto a podzim*. 1. vyd. Ilustrace Jitka Tláskalová, Dagmar Šottnerová. Olomouc: Rubico. ISBN 80-7346-066-1.

ŠOTTNEROVÁ, D., 2005. *Zima*. 1. vyd. . Ilustrace Jitka Tláskalová, Dagmar Šottnerová. Olomouc: Rubico. ISBN 80-7346-059-9.

ŠOTTNEROVÁ, D., 2005. *Adventní čas*. 1. vyd. Ilustrace Jitka Tláskalová, Dagmar Šottnerová. Olomouc: Rubico. ISBN 80-7346-050-5.

ŠOTTNEROVÁ, D., 2008. *Lidové tradice*. 1. vyd. Ilustrace Jitka Tláskalová, Dagmar Šottnerová. Olomouc: Rubico. ISBN 978-80-7346-096-9.

UŽDIL, J., RAZÁKOVÁ, D., 1961. *Metodika výtvarné výchovy na mateřské školy*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. ISBN 5110- A II / 3-57.

VÁGNEROVÁ, M., 2008. *Vývojová psychologie I., dětství a dospívání*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-0956-0.

VÍTKOVÁ, M., 1986. *Výtvarná výchova dětí předškolního věku a školního věku*. 1. vyd. Brno: Institut pro další vzdělávání středních zdravotnických pracovníků.

.

Seznam elektronických zdrojů:

MŠMT., 2017. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání* [online] Praha: Výzkumný ústav pedagogický, [cit. 2018-04-05] Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-predskolni-vzdelavani-od-1-1>

Seznam příloh

Příloha A	– fotografie k metodickému listu číslo 1	8
Příloha B	– fotografie k metodickému listu číslo 2	9
Příloha C	– fotografie k metodickému listu číslo 3	10
Příloha D	– fotografie k metodickému listu číslo 4	11
Příloha E	– fotografie k metodickému listu číslo 5	12
Příloha F	– fotografie k metodickému listu číslo 6	13

Příloha A – fotografie k metodickému listu číslo 1

Obrázek 1: „Srdíčka z rostlin“ – věková kategorie dětí – 3-7 let

Příloha B – fotografie k metodickému listu číslo 2

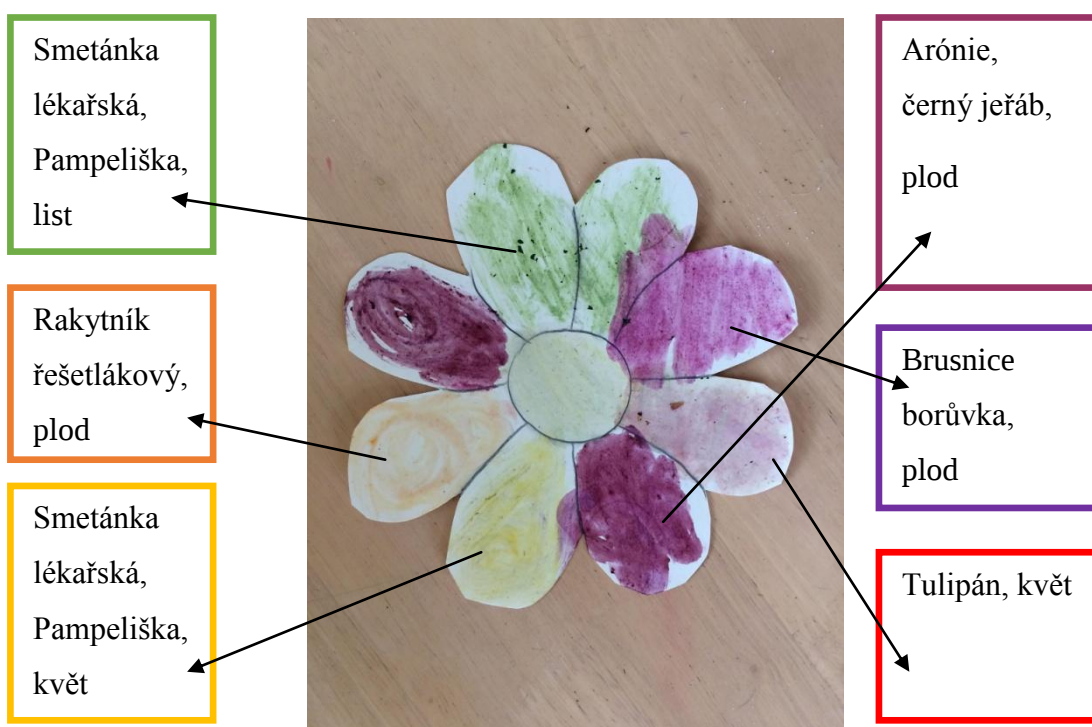

Obrázek 2: "Vánoční stromeček z jehličky" – věková kategorie dětí – 3-7 let

Příloha C – fotografie k metodickému listu číslo 3

Obrázek 3: "Paleta barev naší přírody" – věková kategorie dětí – 3-7 let

Příloha D – fotografie k metodickému listu číslo 4

Obrázek 4: "Sluníčko z barevných písků" – věková kategorie dětí – 3-7 let

Příloha E – fotografie k metodickému listu číslo 5

Obrázek 5: "Beránci z vlny" – věková kategorie dětí – 3-7 let

Příloha F – fotografie k metodickému listu číslo 6

Obrázek 6: "U nás na poli" věková kategorie dětí 3-7 let

Obrázek 7: Použitá zelenina v metodickém listu číslo 6